

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

ΠΜΣ στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Οι οικονομικές επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης στα κράτη μέλη, η
αντιμετώπισή της από την Ευρωπαϊκή Ένωση.**

Πασχαλίδου Ανατολή

Επιβλέπων Καθηγητής: Σπηλιόπουλος Οδυσσέας

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των
απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική

Καλαμάτα, Μάρτιος 2024
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

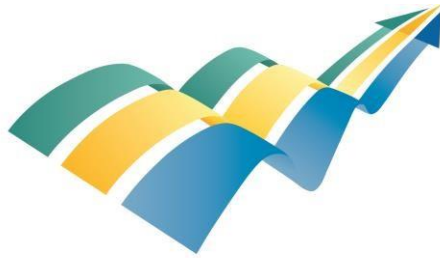
Όνομα Πρώτου Καθηγητή : Σπηλιόπουλος Οδυσσέας
Αναπληρωτής καθηγητής , τμήμα λογιστικής και χρηματοοικονομικής ,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Όνομα Δεύτερου Καθηγητή : Μπαμπαλός Βασίλειος
Αναπληρωτής καθηγητής, τμήμα λογιστικής και χρηματοοικονομικής ,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Όνομα Τρίτου Καθηγητή : Νικολόπουλος Σωτήριος
Επίκουρος καθηγητής, τμήμα λογιστικής και χρηματοοικονομικής ,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Postgraduate Thesis

**The economic effects of the energy crisis in the member
states, its treatment by the European Union.**

Paschalidou Anatoli

Supervising Professor: Spiliopoulos Odysseas

Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of Peloponnese. This dissertation is part of the requirements for obtaining the Master's Degree in Accounting and Finance

Kalamata, March 2024

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Thesis Committee

Supervisor's Name: Spiliopoulos Odysseas

Associate professor, department of accounting and finance, University
of Peloponnese

Name of Second Supervisor: Babalos Vasilios

Associate professor, department of accounting and finance, University
of Peloponnese

Name of Third Supervisor: Nikolopoulos Sotirios

Assistant professor, department of accounting and finance, University
of Peloponnese

Δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2)** Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη στα Ελληνικά	III
Abstract ή Περίληψη στα Αγγλικά	IV
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	V
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	VI
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	VII
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
Τι είναι η ενέργεια. Πηγές ενέργειας	2
Ενεργειακό σύστημα.....	3
Η δομή της παρούσας εργασίας	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ενεργειακή κρίση	6
1.1 Ενεργειακό μείγμα χωρών ΕΕ	7
1.2 Εξάρτιση από ορυκτά καύσιμα	11
1.3 Εξάρτιση από Ρωσία	13
1.4 Αυξημένη ζήτηση για ενέργεια	16
1.5 Υψηλό κόστος μετάβασης	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οικονομικές Επιπτώσεις	21
2.1 Τιμές Ενέργειας	21
2.2 Πληθωρισμός	24
2.3 Επιβράδυνση οικονομικής ανάπτυξης	29
2.4 Δημοσιονομικές επιπτώσεις	30
2.5 Εμπορικό ισοζύγιο	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ευρωπαϊκή Πολιτική	35
3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση	35
3.2 Η ευρωπαϊκή πολιτική για το περιβάλλον	40
3.3 Η ευρωπαϊκή πολιτική για την ενέργεια	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συμπεράσματα και προτάσεις	48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	51

Περίληψη στα Ελληνικά

Καθώς η ενέργεια αποτελεί την κινητήριο δύναμη σε μια σύγχρονη οικονομία, η ενεργειακή κρίση είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι ευρωπαϊκές οικονομίες.

Καθώς η οικονομική δραστηριότητα ανέκαμψε μετά την πανδημία covid 19. Οι χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου επανήλθαν σε παραγωγική δραστηριότητα προ πανδημίας με αποτέλεσμα την εκτίναξη της ζήτησης για ενέργεια παγκοσμίως. Η παγκόσμια ζήτηση εκτίναξε τις τιμές των καυσίμων όπως είναι αναμενόμενο. Σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη συγκυρία η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία δημιούργησε σημαντικές επιπλοκές. Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης συντάχθηκαν με την Ουκρανία και συμμετείχαν στην επιβολή σημαντικών οικονομικών κυρώσεων στην Ρωσική Ομοσπονδία που είχε σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό των εισαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Η ενεργειακή κρίση έπληξε με σφοδρότητα τις ευρωπαϊκές οικονομίες καθώς η εξάρτηση τους από το ρωσικό φυσικό αέριο και πετρέλαιο τα τελευταία χρόνια είχε διογκωθεί. Σκοπός μας είναι στα πλαίσια της παρούσας μελέτης να ερευνήσουν τους παράγοντες αυτούς που συνέβαλλαν στην τρέχουσα ενεργειακή κρίση στην ΕΕ και τις συνέπειες που είχε αυτή στις οικονομίες των χωρών μελών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τα όργανα που την εκπροσωπούν πήραν μια σειρά από πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση της κρίσης αυτής.

Λέξεις κλειδιά: Ενεργειακή κρίση, πόλεμος, πληθωρισμός, ύφεση, Ευρωπαϊκή Ένωση.

Abstract

As energy is the driving force in a modern economy, the energy crisis is one of the major problems facing European economies.

As economic activity rebounded after the Covid 19 pandemic. Countries in the developing world have returned to pre-pandemic productive activity, resulting in a surge in demand for energy worldwide. Global demand sent fuel prices soaring as expected. At a particularly critical juncture, the Russian invasion of Ukraine has created significant complications. The countries of the European Union sided with Ukraine and participated in the imposition of significant economic sanctions on the Russian Federation that resulted in the restriction of oil and gas imports.

The energy crisis hit European economies hard as their dependence on Russian gas and oil swelled in recent years. Our aim in this study is to investigate these factors that contributed to the current energy crisis in the EU and the consequences it has had on the economies of the member countries. The European Union, together with its representative bodies, has taken a number of initiatives to tackle this crisis.

Keywords: Energy Crisis, European Union, war, inflation, economic recession

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1. Κατηγοριοποίηση ενεργειακών προϊόντων	3
Γράφημα 2. Ενεργειακό σύστημα χώρας	4
Γράφημα 3. Απώλειες ενέργειας κατά την μετατροπή	4
Γράφημα 4. Κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας στην Ευρώπη 2021	7
Γράφημα 5. Κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας 2021 (ανά καύσιμο).....	9
Γράφημα 6. Διαχρονική εξέλιξη των τιμών αργού πετρελαίου	12
Γράφημα 7. Εισαγωγές ΕΕ από Ρωσία 2019-2023	14
Γράφημα 8 Ετήσια μεταβολή στην κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος 2019-22.....	17
Γράφημα 9 Επενδυτικό κενό ενεργειακής μετάβασης	20
Γράφημα 10 Έρευνα ανησυχίας για την ικανοποίηση βασικών αναγκών	23
Γράφημα 11 Μεσοσταθμική τιμή εισαγωγής φυσικού αερίου στην Ελλάδα και	24
Γράφημα 12 Ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού (%)	26
Γράφημα 13 Ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού – Σεπ 2023(%).....	27
Γράφημα 14 Μεταβολή τιμών ανά ομάδα αγαθών & υπηρεσιών Δεκέμβριος 2022	28
Γράφημα 15 Εναρμονισμένος Δείκτης Καταναλωτή – Κόστος Διατροφής.....	29
Γράφημα 16 Ετήσια μεταβολή ΑΕΠ 2006 - 2022	30
Γράφημα 17 Δαπάνες επιδότησης ηλεκτρικού ρεύματος ανά χώρα	32
Γράφημα 18 Φορολογία καυσίμων ως ποσοστό του ΑΕΠ.....	33
Γράφημα 19 Εμπορικό Ισοζύγιο ΕΕ	34
Γράφημα 20 Η χρηματοδότηση Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.....	44
Γράφημα 21 Χρηματοδότηση REPowerEU	48

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκές Κοινότητες
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΥΡΑΤΟΜ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΙΕΑ	Παγκόσμιος Οργανισμός Ενέργειας
ΟΝ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
ΟΠΕΚ	
Eurostat	Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής είναι πολύ στενά συνδεδεμένος με την ενέργεια. Η ενέργεια είναι το απαραίτητο συστατικό της καθημερινότητας σε μια σύγχρονη κοινωνία, από την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών μέχρι την καθημερινή λειτουργικότητα ενός νοικοκυριού. Η ενέργεια χρειάζεται για τα πάντα σε έναν κόσμο ακόρεστο για ενέργεια, χωρίς ωστόσο να βρίσκεται αντίστοιχα σε απεριόριστες ποσότητες, τουλάχιστον με τον τρόπο που μέχρι σήμερα παράγεται. Έχουμε λοιπόν να αντιμετωπίσουμε το κλασικό οικονομικό πρόβλημα, την κατανομή περιορισμένων πόρων σε απεριόριστες ανάγκες.

Την τελευταία πενταετία, περισσότερο από ότι τα προηγούμενα χρόνια, το πρόβλημα αυτό γίνεται επιτακτικά επίκαιρο. Ο λόγος είναι δύο πολύ σημαντικές παγκόσμιες εξελίξεις οι οποίες επιδείνωσαν την κατάσταση, το ξέσπασμα της πανδημίας Covid19 και η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Οι συνέπειες της πανδημίας στην παγκόσμια οικονομία αποτελούν ένα από τα κορυφαία θέματα που μελετούν οι οικονομολόγοι και ίσως χρειαστούν μερικά ακόμα χρόνια για αντιληφθούμε το πλήρες μέγεθος των οικονομικών συνεπειών. Από την άλλη ο πόλεμος στην Ουκρανία είναι σε πλήρη εξέλιξη μέχρι αυτή τη στιγμή, χωρίς προς το παρόν να διαφαίνεται στον ορίζοντα κάποια προοπτική ειρήνης. Είναι μάλλον βέβαιο πως και ο πόλεμος αυτός θα αποτελέσει δημοφιλές ερευνητικό θέμα για την οικονομική βιβλιογραφία τα επόμενα χρόνια.

Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης θα επικεντρωθούμε στην ενεργειακή κρίση που αντιμετωπίζουν οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό το πρίσμα των τελευταίων διεθνών εξελίξεων, θα μελετήσουμε τα σχετικά στατιστικά στοιχεία προσπαθώντας να αποκωδικοποιήσουμε τα αίτια που την δημιούργησαν προκειμένου να αξιολογήσουμε την αποτελεσματικότητα των επιλογών των οργάνων της ΕΕ. Η ΕΕ ανέλαβε κάποιες σχετικές πρωτοβουλίες και έδωσε κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη μέλη. Στον πόλεμο στην Ουκρανία η ΕΕ επέλεξε να πάρει την θέση της Ουκρανίας (πολιτική απόφαση) και αυτό όπως θα δούμε είχε την βαρύτητα της και τις αντίστοιχες συνέπειες (οικονομικές συνέπειες).

Τι είναι η ενέργεια. Πηγές ενέργειας

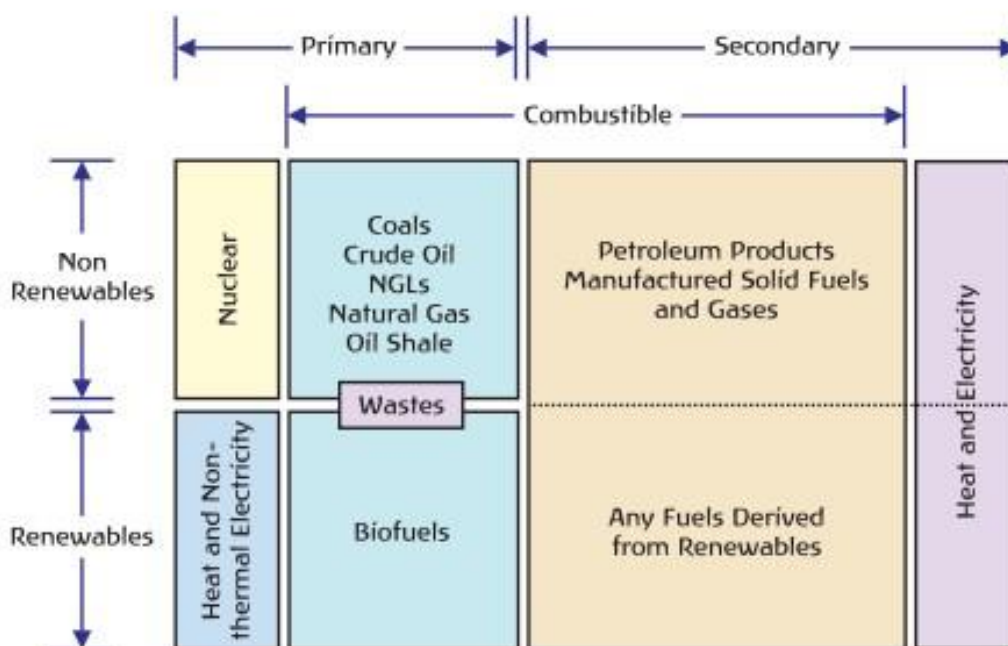
Καθημερινά χρησιμοποιούμε την έννοια «ενέργεια» σε διάφορες περιστάσεις. Η αλήθεια είναι ότι ο όρος αυτός είναι ιδιαίτερα ευρύς και αναφέρεται σε πολλά επιστημονικά πεδία. Τον συναντάμε στην φυσική, στην χημεία, στην μηχανική, στα οικονομικά. Καθημερινά ανησυχούμε για την τιμή της βενζίνης όταν θέλουμε να γεμίσουμε το ρεζερβουάρ του αυτοκινήτου, βλέπουμε τον λογαριασμό του ηλεκτρικού ρεύματος αυξημένο σε σχέση με προηγούμενες χρονιές, ακούμε για πράσινη ενέργεια, για εναλλακτικές πηγές ενέργειας κλπ.

Όπως είναι γνωστό από την φυσική, ενέργεια είναι η ικανότητα ενός σώματος ή συστήματος να παραγάγει έργο. Τον ορισμό αυτό υιοθετεί η στατιστική υπηρεσία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στο σχετικό εγχειρίδιο για τα στατιστικά της ενέργειας (UN, 2018). Σύμφωνα με το εγχειρίδιο αυτό η ενέργεια έχει διάφορες μορφές, όπως φως, θερμότητα και κίνηση. Η ενέργεια προέρχεται από διάφορες πηγές, οι οποίες πρέπει είτε να υποστούν μια χημική ή άλλη επεξεργασία (πχ καύση), είτε μπορούν να χρησιμοποιηθούν άμεσα για κατανάλωση (ηλεκτρικό ρεύμα).

Μια σημαντική διάκριση είναι ανάμεσα στην **πρωτογενή ενέργεια** (ενέργεια που περιέχεται σε ορυκτά καύσιμα και σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η οποία δεν έχει υποστεί μετατροπή ή μετασχηματισμό) και στην **δευτερογενή ενέργεια** (ενέργεια από την μετατροπή ή μετασχηματισμό καυσίμων). Μια άλλη εξίσου σημαντική διάκριση είναι ανάμεσα σε **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας** και σε **μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**. Στην κατηγοριοποίηση αυτή το κριτήριο είναι αν η πηγή της ενέργειας βρίσκεται στη φύση σε περιορισμένες ποσότητες (πετρέλαιο, φυσικό αέριο) ή σε απεριόριστες ποσότητες (ηλιακή ενέργεια).

Έτσι έχουμε το αργό πετρέλαιο που είναι πρωτογενής μορφή ενέργειας και την βενζίνη που παράγεται από το πετρέλαιο μέσω μιας παραγωγικής διαδικασίας που απαιτεί ένα διυλιστήριο. Άλλες πρωτογενής πηγές ενέργειας είναι ο άνθρακας, το φυσικό αέριο, το NGL καθώς και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όπως η ηλιακή, αιολική, γεωθερμική. Η παραπάνω διπλή διάκριση αποτυπώνεται σχηματικά στο παρακάτω διάγραμμα του Παγκόσμιου Οργανισμού Ενέργειας (IEA, 2005) με τον κάθε άξονα να αντιστοιχεί σε κάθε μια από τις κατηγορίες αυτές.

Γράφημα 1. Κατηγοριοποίηση ενεργειακών προϊόντων

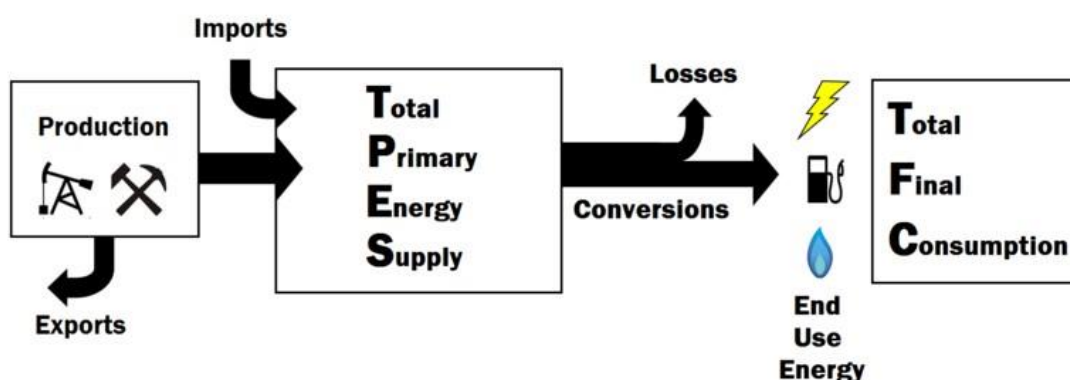
Πηγή: IEA(2005)

Ενεργειακό σύστημα

Από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται αντιληπτό ότι κατά βάση απαιτεί μια παραγωγική δραστηριότητα προκειμένου η ενέργεια να πάρει μορφή χρήσιμη για τις καταναλωτικές ανάγκες μιας κοινωνίας. Η περιγραφή και αποτύπωση των ενεργειών και σταδίων που απαιτούνται συνθέτουν το ενεργειακό σύστημα, όπως αυτό που αποτυπώνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Το διάγραμμα αυτό αντιπροσωπεύει το ενεργειακό σύστημα μιας μεμονωμένης χώρας. Οι περισσότερες χώρες δεν διαθέτουν πηγές ορυκτών καυσίμων και για τον λόγο αυτό προστέθηκαν τα βέλη που αντιστοιχούν σε εισαγωγές και εξαγωγές. Μια χώρα που δεν είναι παραγωγός χώρα αργού πετρελαίου θα πρέπει να εισάγει από τρίτη χώρα τις αναγκαίες ποσότητες για να καλύψει την εγχώρια ζήτηση. Οι περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν διαθέτουν πηγές ορυκτών καυσίμων και αναγκάζονται να τα εισάγουν σε τιμές που διαμορφώνονται στην παγκόσμια αγορά. Αυτό είναι ένα σημαντικό σημείο που θα το αναλύσουμε στην συνέχεια πιο διεξοδικά.

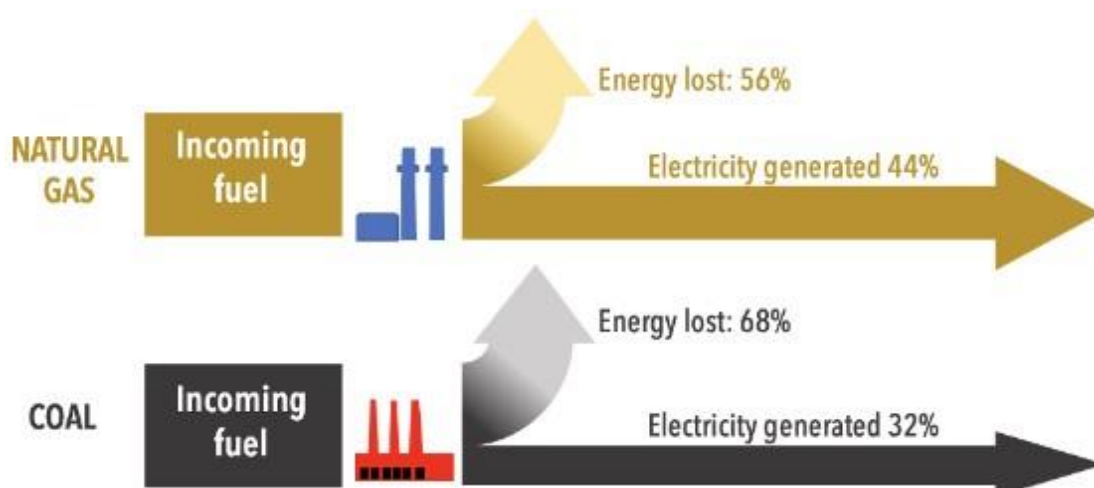
Γράφημα 2. Ενεργειακό σύστημα χώρας

Πηγή: https://energyeducation.ca/encyclopedia/End_use_energy

Στο παραπάνω διάγραμμα εμφανίζεται και μια ακόμα ενδιαφέρουσα ροή (εκροή από το σύστημα) που είναι οι απώλειες τόσο στο στάδιο της παραγωγή αλλά κυρίως στο στάδιο της διανομής της ενέργειας. Η απώλεια αυτή έχει να κάνει με την ενεργειακή αποτελεσματικότητα. Ενδεικτικά παραθέτουμε το παρακάτω διάγραμμα από το ερευνητικό κέντρο Yale Climate Connections με στοιχεία που αφορούν την παραγωγή στις ΗΠΑ το 2020. Σημειώνουμε στο σημείο αυτό ότι οι διάφορες πηγές ενέργειας διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την ενεργειακή τους αποτελεσματικότητα.

Γράφημα 3. Απώλειες ενέργειας κατά την μετατροπή

Πηγή: <https://yaleclimateconnections.org/2022/10/energy-loss-is-single-biggest-component-oftodays-electricity-system/>

Η δομή της παρούσας εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλύσουμε τα αίτια και τις συνέπειες της ενεργειακής κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και να μελετήσουμε το τρόπο που η ένωση επέλεξε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τις βασικότερες αιτίες που οδήγησαν στην ενεργειακή κρίση. Η παρούσα ενεργειακή κρίση είναι το αποτέλεσμα πολλών παραγόντων τόσο ενδογενών όσο και εξωγενών και η κατανόηση τους είναι απαραίτητη προκειμένου να επιλεγεί και το σωστό μείγμα πολιτικής για την αντιμετώπιση τους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην ΕΕ και στις χώρες μέλη. Η ενεργειακή κρίση είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που επηρεάζει όλες τις χώρες, ενδεχόμενος όχι στον ίδιο βαθμό, ωστόσο εμείς επιλέγουμε να επικεντρωθούμε στην ΕΕ, καθώς επηρεάστηκε περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη περιοχή από την κρίση. Ο λόγος φυσικά έχει να κάνει με τον πόλεμο στην Ουκρανία τον οποίο θα εξετάσουμε διεξοδικά.

Το τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην ΕΕ, έναν μοναδικό ιστορικά οργανισμό και την πολιτική του στην αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Η ΕΕ λόγω του οικονομικού και πολιτικού εκτοπίσματος της ασκεί μεγάλη επιρροή στα διεθνή πράγματα και ο ρόλος της παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ενεργειακή κρίση

Τι είναι η ενεργειακή κρίση; Ως ενεργειακή κρίση μπορούμε να χαρακτηρίσουμε μια διαταραχή που επέρχεται στην εφοδιαστική αλυσίδα της ενέργειας και στην συνέχεια

διαχέεται στην υπόλοιπη οικονομία (Milne, 2022). Συνήθως αναφερόμαστε στην προβληματικό εφοδιασμό ενεργειακών πόρων, είτε αυτό προκλήθηκε από διακοπή ή έλλειψη και όχι από την εξάντληση των πόρων (Zhao, 2022). Οι ενεργειακές κρίσεις δεν είναι τωρινό φαινόμενο, εμφανίζονται κατά καιρούς στην παγκόσμια οικονομία και αναστατώνουν την εύρυθμη λειτουργία της. Θα δούμε στην συνέχεια ότι οι σπουδαιότερες ιστορικά κρίσεις ενέργειας στην σύγχρονη ιστορία είναι συνυφασμένες με το πετρέλαιο, το οποίο αποτελεί την βασικότερη πηγή ενέργειας σε μια σύγχρονη οικονομία.

Για να κατανοήσουμε ωστόσο την φύση της κρίσης θα πρέπει πρώτα να εξετάσουμε το μείγμα ενέργειας των χωρών της ένωσης. Αναφέραμε σε προηγούμενη ενότητα ότι η ενεργειακή αποτελεσματικότητα των πρώτων υλών διαφέρει σημαντικά μεταξύ τους. Χώρες που εξαρτώνται από τον άνθρακα είναι λιγότερο αποτελεσματικές από χώρες που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο. Ακόμα όμως και ο άνθρακας μπορεί να μην είναι το ίδιο αποτελεσματικός από χώρα σε χώρα, για παράδειγμα ο λιγνίτης που υπάρχει σε αφθονία στην Ελλάδα είναι λιγότερο αποδοτικός από τον ανθρακίτη που χρησιμοποιείται στην Γερμανία.¹

Επιπλέον η μονομερής εξάρτηση της οποιαδήποτε παραγωγική δραστηριότητας από μονοπωλιακούς προμηθευτές δημιουργεί σημαντικά προβλήματα, ιδιαίτερα όταν οι σχέσεις διαταράσσονται, προφανώς αναφερόμαστε στην εξάρτηση της Ευρώπης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα.

1.1 Ενεργειακό μείγμα χωρών ΕΕ

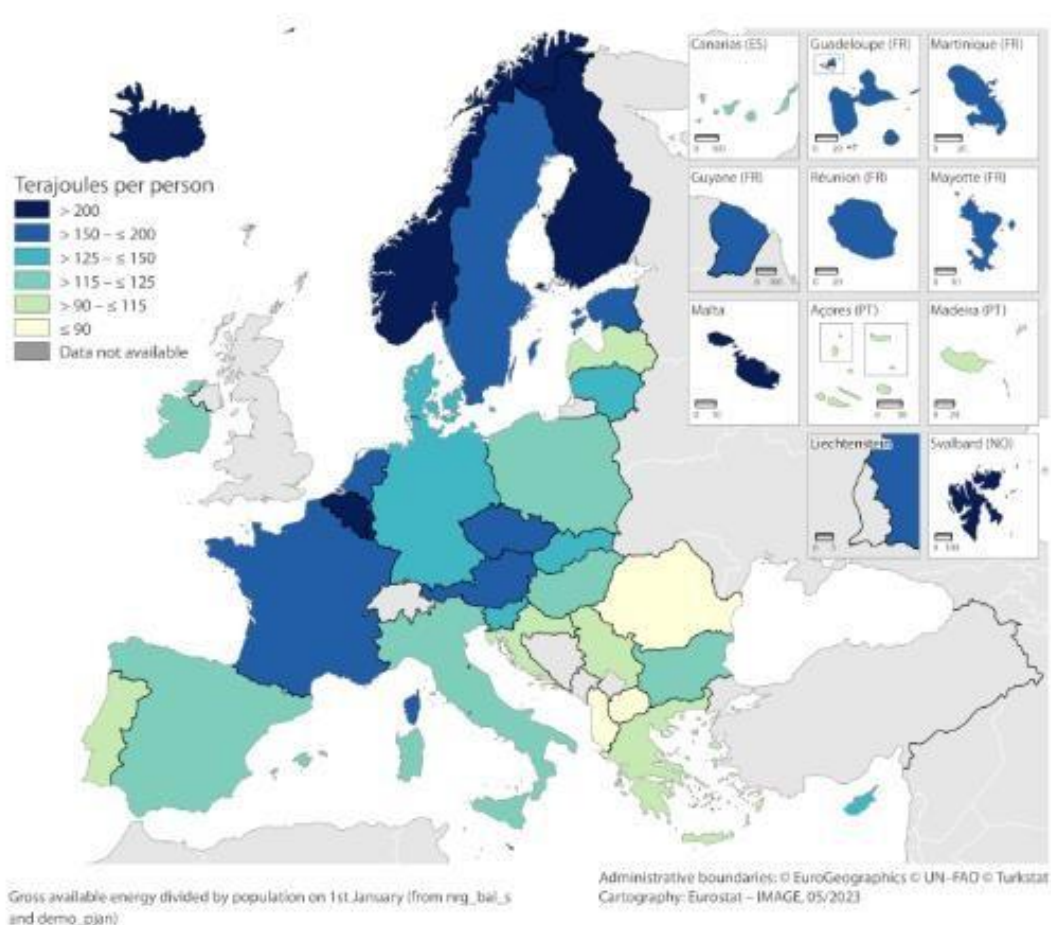
Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια πολιτική και οικονομική ένωση ανεξάρτητων κρατών που έχουν παραχωρήσει μέρος της εθνικής τους αυτονομίας σε κοινούς θεσμούς και όργανα, στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα πλαίσια της ΕΕ τα κράτη μέλη δεν χάνουν σε καμία περίπτωση της κυριαρχία τους σε ζητήματα οικονομίας και πολιτικής

¹ Ο ανθρακίτης περιέχει 86% - 97% άνθρακα, ενώ ο λιγνίτης 25% - 35% σύμφωνα με την Υπηρεσία Πληροφοριών Ενέργειας (EIA) των Ηνωμένων Πολιτειών, <https://www.eia.gov/energyexplained/coal/>

αλλά επιχειρούν μέσα από συλλογικές δράσεις να συντονίσουν τις προσπάθειες και τις δράσεις τους προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους αυτούς.

Η ΕΕ ένωση καλύπτει ολόκληρη σχεδόν την ευρωπαϊκή ήπειρο. Στον παρακάτω χάρτη της Eurostat απεικονίζεται η κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας για το 2021.

Γράφημα 4. Κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας στην Ευρώπη 2021

Πηγή: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_statistics_an_overview#Primary_energy_production

Παρατηρούμε υψηλότερη κατανάλωση στις βιομηχανικές χώρες του βορρά σε σχέση με τον μεσογειακό νότο και τις ανατολικές χώρες και μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η βιομηχανική παραγωγή είναι ο βασικότερος παράγοντας ζήτησης ενέργειας.

Το ενεργειακό μείγμα δεν είναι τίποτα περισσότερο από την συμβολή που έχει κάθε πηγή ενέργειας στην συνολική παραγωγή ενέργειας. Σε αυτό συμπεριλαμβάνονται όλες οι διαθέσιμες πηγές, είτε εγχώριες είτε εισαγωγές από τρίτες χώρες. Τόσο οι

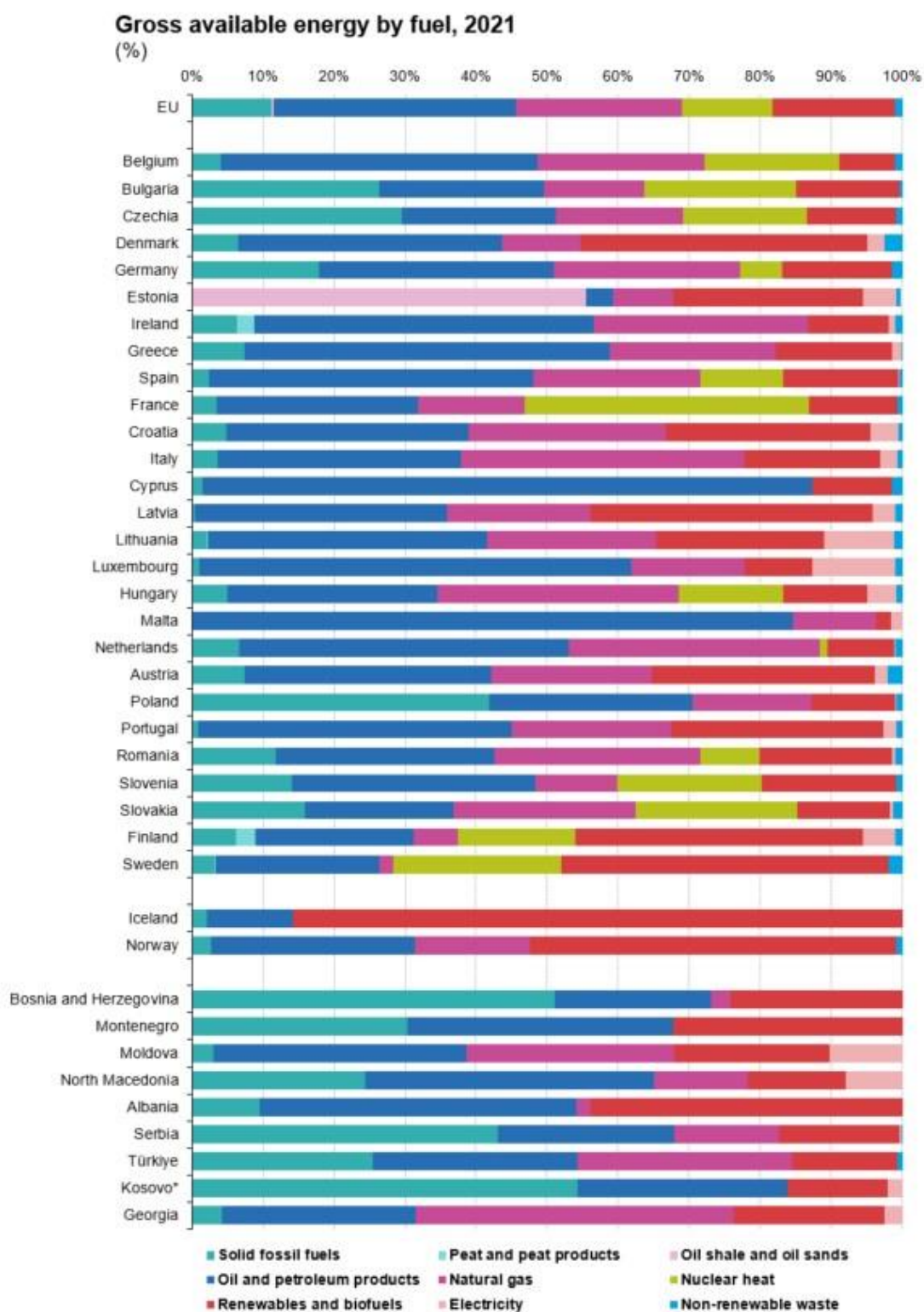
παραδοσιακές (πετρέλαιο, άνθρακας) όσο και οι ανανεώσιμες πηγές. Αυτή είναι η αφετηρία σε κάθε ανάλυση και βασική προϋπόθεση για την κατανόηση των ενεργειακών αναγκών. Η μελέτη της ενεργειακής ασφάλειας είναι μια σύνθετη διαδικασία που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι οποίοι συχνά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους (Augutis, 2015).

Για την διασφάλιση της εύρυθμης οικονομικής λειτουργίας σε μια σύγχρονη οικονομία είναι απαραίτητη η εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού βαθμού ενεργειακής ασφάλειας, η οποία θα εξασφαλίσει την απρόσκοπτη παραγωγική δραστηριότητα. Αυτό αν μη τι άλλο επιτυγχάνεται μέσα από ένα άριστο ενεργειακό μείγμα (Augutis, 2015). Δεν αρκεί μόνο να κατανοήσουμε την ανάγκη μιας οικονομίας για ενέργεια θα πρέπει να διασφαλίσουμε και τον απρόσκοπτο εφοδιασμό της οικονομίας με τις αναγκαίες πρώτες ύλες που θα παράγουν την ενέργεια.

Είναι προφανές ότι εγχώριες πηγές ενέργειας διασφαλίζουν τον εφοδιασμό της αγοράς ασφαλέστερα από εισαγόμενες. Στην ευρωπαϊκή ήπειρο υπάρχει αφθονία άνθρακα, ωστόσο ο άνθρακας δεν θεωρείται ούτε αποτελεσματικός, σε σχέση με άλλες πηγές ενέργειας αλλά ούτε και φιλικός προς το περιβάλλον. Είναι προφανές ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δυνητικά τουλάχιστον είναι ανεξάντλητες και οικονομίες που στηρίζονται σε αυτές απολαμβάνουν μεγαλύτερη ενεργειακή σταθερότητα. Από την άλλη μια εισαγόμενη ενεργειακή πηγή μπορεί οικονομικά να είναι πιο αποτελεσματική από άποψη κόστους.

Στο πλαίσιο της ανάλυση αυτής μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το επόμενο γράφημα, όπου απεικονίζεται η συμβολή κάθε πηγής ενέργειας στο συνολικό μείγμα ανά χώρα.

Γράφημα 5. Κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας 2021 (ανά καύσιμο)

* This designation is without prejudice to positions on status, and is in line with UNSCR 1244 and the ICJ Opinion on the Kosovo Declaration of Independence.
Source: Eurostat (online data code: nrg_bal_c)

Αυτό που από μια πρώτη ανάγνωση διαπιστώνουμε είναι η σημαντική συμβολή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου στο ενεργειακό μείγμα των περισσότερων χωρών. Στις περισσότερες χώρες αυτό αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό ποσοστό. Στην Γερμανία, την μεγαλύτερη βιομηχανική χώρα της Ευρώπης είναι πάνω από 50%. Για την χώρα μας το ποσοστό αυτό είναι ακόμα μεγαλύτερο. Χώρες με πλήρη εξάρτηση από το πετρέλαιο είναι τα νησιωτικά κράτη της Μάλτας και της Κύπρου.

Παρατηρούμε επίσης την περιορισμένη χρήση πυρηνικής ενέργειας, με εξαίρεση τη Γαλλία. Η πυρηνική ενέργεια παρότι θα μπορούσε να αποτελέσει μια σημαντική εναλλακτική στο πετρέλαιο δεν βρήκε μεγάλη ανταπόκριση. Οι περισσότερες χώρες δεν διαθέτουν πυρηνικά εργοστάσια, και από αυτές που διαθέτουν πυρηνική παραγωγή οι περισσότερες είναι χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Ουγγαρία, Βουλγαρία, Σλοβακία κλπ). Για τη Γερμανία η χρήση πυρηνικής ενέργειας είναι πολύ περιορισμένη ενώ η Ελλάδα δεν διαθέτει τέτοιες μονάδες παραγωγής. Ενδεχομένως αυτό να οφείλεται στους κινδύνους που η πυρηνική ενέργεια ενέχει (ατύχημα Τσερνόμπιλ) καθώς και στην διαχείριση των ραδιενεργών αποβλήτων.

Ένα τρίτο σημείο προσοχής είναι σημαντική συμβολή του άνθρακα στις χώρες τις ανατολικής Ευρώπης. Στην Πολωνία είναι περίπου 40%. Ο περιορισμός της χρήσης άνθρακα, όπως θα δούμε στην συνέχεια, είναι βασική στρατηγική επιλογή της ένωσης. Η ενεργειακή κρίση των τελευταίων ετών ματαίωσε, μάλλον προσωρινά, το οριστικό κλείσιμο αρκετών μονάδων παραγωγής σε χώρες όπως η Γερμανία και η Ελλάδα.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί η αισθητή πλέον παρουσία ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα των περισσότερων χωρών, με πρωταθλητές φυσικά τις σκανδιναβικές χώρες. Η μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι το μεγάλο ζητούμενο. Η μετάβαση δεν είναι εύκολη, αλλά είναι προφανές ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας διασφαλίζουν την ενεργειακή ασφάλεια μιας χώρας καθώς μειώνουν την εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα.

Μελετώντας το ενεργειακό μείγμα μπορούμε να βγάλουμε σημαντικά συμπεράσματα για τις προτεραιότητες και τις ιδιαιτερότητες που έχουν

τα επιμέρους κράτη. Είναι προφανές ότι οι χώρες μέλη της ΕΕ δεν αντιμετωπίζουν τις ίδιες συνθήκες.

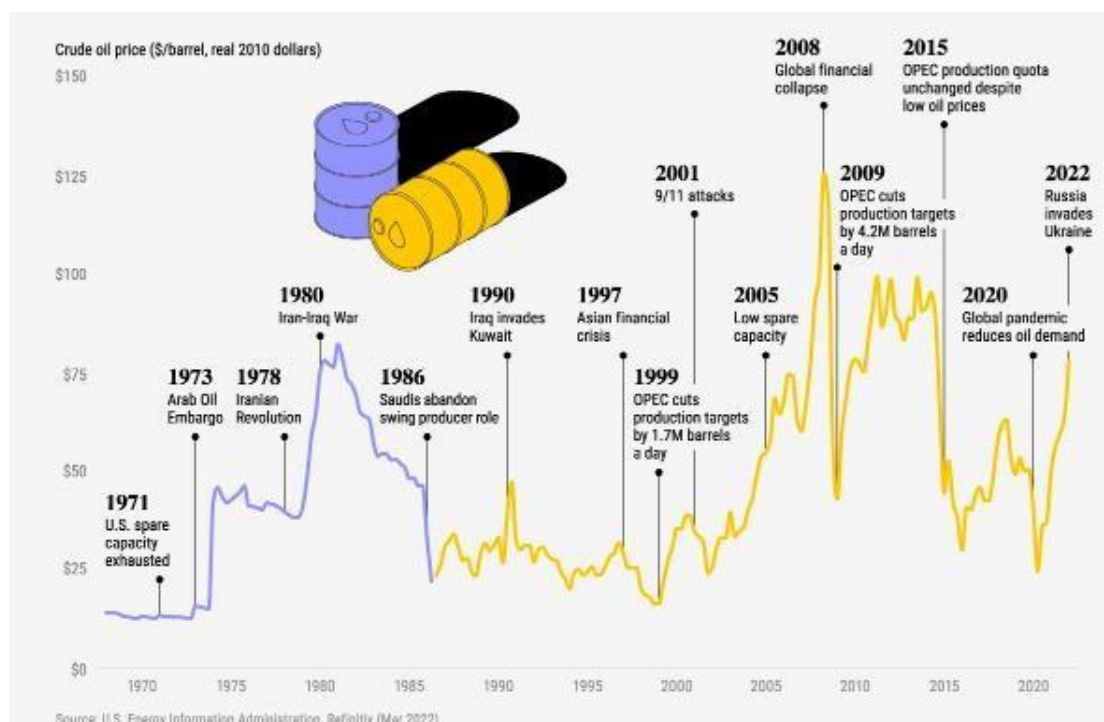
1.2 Εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα

Είναι γεγονός ότι η εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και κυρίως το πετρέλαιο, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στον ενεργειακό εφοδιασμό των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι γνωστό ότι η Ευρώπη δεν διαθέτει σημαντικές πηγές πετρελαίου και φυσικού αερίου, πράγμα που σημαίνει ότι οι αναγκαίες ποσότητες θα πρέπει να εισαχθούν από τρίτες χώρες.² Αυτή η εξάρτηση αυτή από τρίτες χώρες και από τις διεθνείς τιμές των καυσίμων είναι που καθιστά τις χώρες της ΕΕ ιδιαίτερα ευάλωτες σε διεθνείς κρίσεις.

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζουμε μια πολύ ενδιαφέρουσα εικόνα για την εξέλιξη των τιμών του πετρελαίου την περίοδο 1970-2020. Στο γράφημα αυτό έχουν ενσωματωθεί κάποια βασικά πολιτικά και γεωπολιτικά γεγονότα, που σημάδεψαν την παγκόσμια οικονομία.

² Οι μόνες χώρες στην ευρωπαϊκή ήπειρο που διαθέτουν σημαντικά αποθέματα πετρελαίου, η Νορβηγία και το Ηνωμένο Βασίλειο δεν είναι μέλη της ΕΕ.

Γράφημα 6. Διαχρονική εξέλιξη των τιμών αργού πετρελαίου

Πηγή: <https://advisor.visualcapitalist.com/historical-oil-prices>

Το πρώτο μεγάλο σοκ για την παγκόσμια οικονομία συνέβη το 1973 με το εμπάργκο των αραβικών χωρών, μελών του ΟΠΕΚ, στις εξαγωγές αργού πετρελαίου. Ένα τυχαίο πολιτικό φαινόμενο, ένας πόλεμος, αποτέλεσε θρυαλλίδα ραγδαίων γεγονότων που στιγμάτισαν την οικονομική δραστηριότητα σε ολόκληρο τον κόσμο. Το αποτέλεσμα ήταν μια πρωτοφανής εκτίναξη των τιμών πετρελαίου. Οι τιμές του πετρελαίου διπλασιάστηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα και σχεδόν ποτέ δεν επανήλθαν στα προ 1973 επίπεδα. Το γεγονός αυτός συμπαρέσυρε την διεθνή οικονομία σε μια πρωτοφανή ύφεση και την εμφάνιση ενός νέου οικονομικού φαινομένου του στασιμοπληθωρισμού. Ο στασιμοπληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο υψηλού πληθωρισμού και ανεργίας, το οποίο η οικονομολόγοι την εποχή εκείνη δεν μπόρεσαν να αντιμετωπίσουν με τα κλασικά εργαλεία οικονομικής σκέψης. (Ντούβελης-Πατσιογιάννης, 2010). Η ύφεση οδήγησε σε μια αμφισβήτηση στην αποτελεσματικότητα της κρατικής παρέμβασης στην οικονομία, πολιτική που είχε επικρατήσει στον αναπτυσσόμενο κόσμο μεταπολεμικά.

Η κρίση αυτή αποτέλεσε πέραν των άλλων και μια καλή αφορμή για την ανάπτυξη ενός νέου κλάδου της οικονομικής επιστήμης, των οικονομικών της ενέργειας. Ενώ μέχρι τότε οι χαμηλές τιμές στην ενέργεια θεωρούνταν δεδομένες, η μεγάλη αυτή

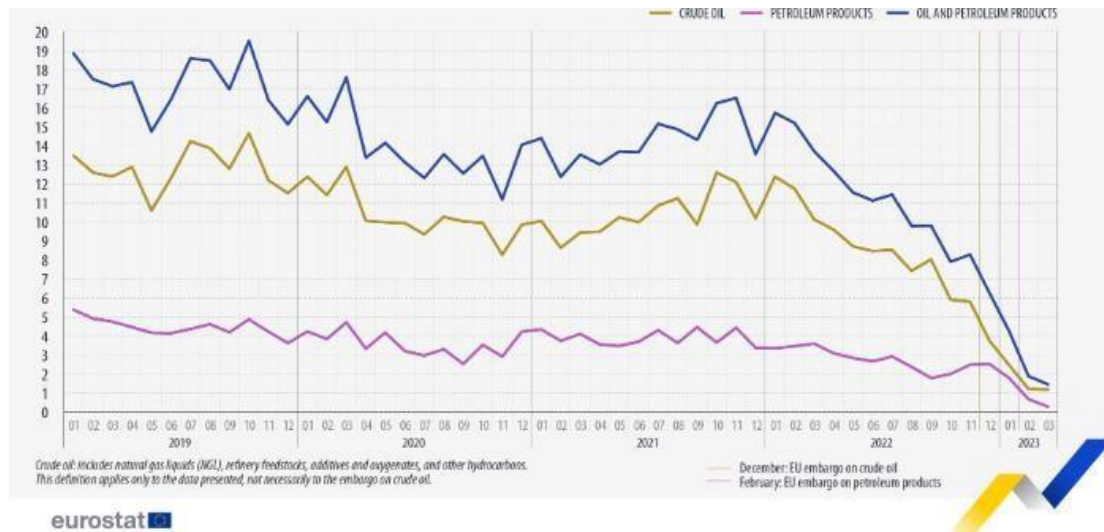
κρίση έθεσε τέλος σε αυτήν την ψευδαίσθηση. Παρατηρούμε ότι σε περιόδους κρίσης επέρχεται ραγδαία και απρόβλεπτη αύξηση και σε περίοδο ηρεμίας μια διόρθωση της τιμής. Οι χώρες του ΟΠΕΚ κρατούν συστηματικά τις τιμές σε υψηλό επίπεδο, αντιπροσωπεύουν την συντριπτική πλειοψηφία των παγκόσμιων αποθεμάτων αργού πετρελαίου και με δεδομένη την υψηλή ζήτηση, συμπεριφέρονται με μονοπωλιακή διάθεση (Dahl, 2015). Για τις χώρες του ΟΠΕΚ, χώρες πρώην προτεκτοράτα των ευρωπαϊκών δυνάμεων, ήταν ζήτημα χρόνου να αντιληφθούν την δύναμη που διέθεταν μέσω του ελέγχου των πηγών πετρελαίου και να την εκμεταλλευτούν για το δικό τους συμφέρον. Σε συνθήκες μονοπωλιακής ισχύος, με την ζήτηση για ενέργεια συνεχώς να αυξάνεται διεθνώς, ο περιορισμός της προσφοράς οδηγεί αναπόφευκτα στην αύξηση των τιμών και κατ' επέκταση των εσόδων για τις χώρες παραγωγούς. Τα τελευταία χρόνια η τιμή άρχισε πάλι να ανεβαίνει.

1.3 Εξάρτιση από Ρωσία

Εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η οποία οδήγησε σε μείωση των ροών φυσικού αερίου από τη Ρωσία προς την Ευρώπη. Οι ευρωπαϊκές χώρες σε απάντηση της ρωσική επιθετικότητας απάντησαν με μια σειρά μέτρων προκείμενου να περιορίσουν τις εισαγόμενες ποσότητες ορυκτών καυσίμων από την ρωσική αγορά αλλά και με την επιβολή οικονομικών κυρώσεων. Η Ρωσία μια από τις μεγαλύτερες παραγωγούς χώρες λόγω της εγγύτητας της με τις χώρες της ΕΕ ανέπτυξε προνομιακή μεταχείριση στις εξαγωγές τις. Χιλιόμετρα αγωγών κατασκευάστηκαν την τελευταία εικοσαετία για να διευκολύνουν την ροή φυσικού αερίου προς τις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης.

Ωστόσο ο πόλεμος άλλαξε τις ισορροπίες και αποκάλυψε μια βαθιά εξάρτηση της ευρωπαϊκής οικονομίας από μια χώρα που στην παρούσα ιστορική συγκυρία δεν φαίνεται να υιοθετεί τις ευρωπαϊκές προτεραιότητες. Η άμεση και καθολική καταδίκη της ρωσικής επιθετικότητας απεικονίζεται χαρακτηριστικά στο διάγραμμα των μηνιαίων εισαγωγών ανά πηγή ενέργειες (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, προϊόντα πετρελαίου) της ευρωπαϊκής στατιστικής υπηρεσίας.

Γράφημα 7. Εισαγωγές ΕΕ από Ρωσία 2019-2023

Πηγή: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230619-3>

Από το διάγραμμα αυτό είναι προφανές ότι οι ρωσικές εισαγωγές σχεδόν μηδενίστηκαν. Σύμφωνα με την σχετική αναφορά της Eurostat³ η πτώση αυτή είναι της τάξης το 90% σε σχέση με τις μέσες εισαγωγές της περιόδου 2019 – 2022. Πρακτικά αυτό σηματοδότησε για την Ευρώπη το τέλος μιας περιόδου σχετικά χαμηλών τιμών στα καύσιμα. Η Ρωσία ως χώρα προμηθευτής ενέργειας δεν υπάρχει πλέον στον ευρωπαϊκό ενεργειακό χάρτη και αντικαταστάθηκε από άλλους προμηθευτές.

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 αποτελεί την πρώτη μεγάλης κλίμακα πολεμική αναμέτρηση στην ευρωπαϊκή ήπειρο μετά την λήξη του Β Παγκόσμιου Πολέμου. Η αντιπαράθεση Ρωσίας και Ουκρανίας, είχε στην πραγματικότητα ξεκινήσει μια επταετία νωρίτερα το 2014 με την προσάρτηση της Κριμαίας στην Ρωσική Ομοσπονδία. Η μονομερής αυτή κίνηση της Ρωσίας δεν αναγνωρίστηκε από την διεθνή κοινότητα και οδήγησε στην επιβολή οικονομικών κυρώσεων στην Ρωσία. Εκ των πραγμάτων φάνηκε ότι αυτές οι κυρώσεις δεν μπόρεσαν να αποτρέψουν περαιτέρω κλιμάκωση, καθώς δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Αυτή η κρίση αποτέλεσε μια πρώτη προειδοποίηση προς τις ευρωπαϊκές χώρες, που δεν φάνηκε να αναγνωστήκε σωστά από τις πολιτικές ηγεσίες, οι οποίες δεν φρόντισαν έγκαιρα να διαφοροποιήσουν τις εισαγωγές ενέργειας και παράλληλα

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230619-3>

συνέχιζαν να επενδύουν σε υποδομές και αγωγούς για την εισαγωγή ρωσικού πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Η επιλογή αυτή των ευρωπαϊκών χωρών από οικονομικής απόψεως μπορεί να δικαιολογηθεί υπό το πρίσμα του κόστους. Μετά το αρχικό κόστος της επένδυσης σε υποδομές με την κατασκευή ενός αγωγού, η ροή φυσικού αερίου ή πετρελαίου είναι σαφώς πιο οικονομική και αποτελεσματική σε σύγκριση με την επιλογή άλλων μέσων μεταφοράς, κυρίως τάνκερ. Ειδικά για το φυσικό αέριο η καλύτερη εναλλακτική μεταφοράς είναι το υγροποιημένο αέριο, το οποίο ωστόσο οικονομικά είναι πιο ακριβό καθώς μεσολαβούν πέραν των μεταφορικών εξόδων και κάποια πρόσθετα στάδια παραγωγής.

Για μια καλύτερη εικόνα της διασύνδεση Ρωσία και Ευρώπης, στον παρακάτω χάρτη βλέπουμε τους αγωγούς αυτούς, και αμέσως γίνεται αντιληπτό πως ο πόλεμος επηρέασε τον εφοδιασμό της Ευρώπης, καθώς ο ένας από τους δύο χερσαίους αγωγούς περνάει μέσα από την εμπόλεμη ουκρανική ενδοχώρα.

Πηγή:

https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_natural_gas_pipelines#/media/File:Major_russian_gas_pipelines_to_europe.png

Ο υποθαλάσσιος αγωγός στην Βαλτική Θάλασσα, γνωστός ως Nord Stream, που συνέδεε την Ρωσία με την μεγαλύτερη βιομηχανική χώρα της Ευρώπης, την Γερμανία σταμάτησε να λειτουργεί τον Σεπτέμβριο του 2022 ύστερα από μια ανεξήγητη έκρηξη που προκάλεσε σημαντική ζημιά στην υποδομή του αγωγού. Αυτό όπως ήταν φυσικό προκάλεσε μεγάλη αναστάτωση στην Ευρώπη και κυρίως την Γερμανία, καθώς ο

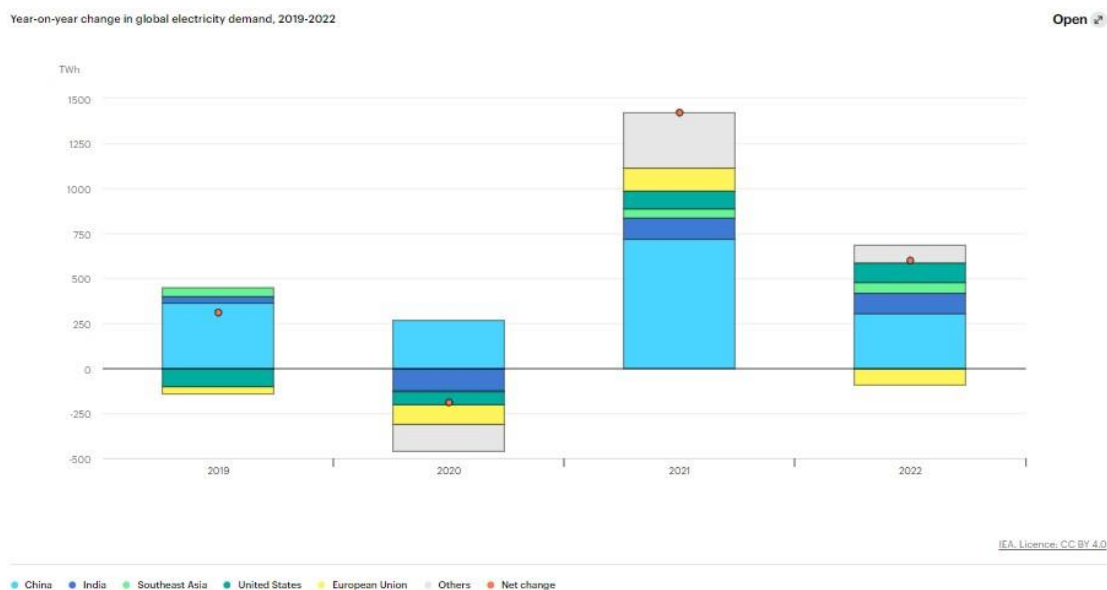
αγωγός αυτός αποτελούσε την κύρια πύλη εισόδου φυσικού αερίου στη χώρα. Μέχρι στιγμής δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο τι έχει συμβεί.

1.4 Αυξημένη ζήτηση για ενέργεια

Η ανάκαμψη παγκόσμιας οικονομίας μετά την πανδημία COVID-19 και οι αναπτυσσόμενες οικονομίες οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε μια σημαντική αύξηση της ζήτησης καυσίμων διεθνώς.

Με βάση τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Ενέργειας (IEA), όπως αποτυπώνονται στο παρακάτω γράφημα, την διετία 2021 – 22 αυξήθηκε σημαντικά η ζήτηση για ενέργεια με πρωταγωνιστές την Κίνα και την Ινδία.

Γράφημα 8 Ετήσια μεταβολή στην κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος 2019-22

Πηγή: <https://www.iea.org/commentaries/europe-s-energy-crisis-understanding-the-drivers-of-the-fall-in-electricity-demand>

Το 2022 η ζήτηση διεθνώς αυξήθηκε κατά 2%, με εξαίρεση την Ευρωπαϊκή Ένωση όπου παρατηρήθηκε πτώση 3%. Στην αναφορά του IEA επισημαίνεται ότι πτώση στην κατανάλωση ενέργειας στην ΕΕ παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια το 2009 με την έναρξη της χρηματοοικονομικής κρίσης και το 2020 με το ξέσπασμα της πανδημίας

Covid-19 με το κλείσιμο εργοστασίων και τον περιορισμό της παραγωγής. Το ευτύχημα για την Ευρώπη ήταν ο ήπιος χειμώνας του 2022 σε σχέση με το 2021 καθώς περιορίσε την ζήτηση για θέρμανση μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα ανακατατάξεων και πανικού που προκάλεσε ο πόλεμος στην Ουκρανία. Στην έρευνα του IEA επισημαίνεται η ποικιλομορφία στο κλιματικό δυναμικό της Ευρώπης, ωστόσο κατά μέσο όρο οι ευνοϊκές καιρικές συνθήκες μετρίασαν τις συνέπειες από την διαταραχή στον ενεργειακό εφοδιασμό.

Για να έχουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η Κίνα, με την μεγαλύτερη παγκοσμίως κατανάλωση ενέργειας, αύξησε την ζήτηση το 2022 σε σχέση με το 2021 κατά 3%, η Ιδία για το ίδιο διάστημα κατά 7,3%, η Ινδονησία κατά 21%, η Σαουδική Αραβία κατά 8,4%. Οι ΗΠΑ αύξησαν την κατανάλωση κατά 1,8% και ο Καναδάς κατά 3,8%. Η Λατινική Αμερική σημείωσε αύξηση κατά 2.7%. είναι λοιπόν σαφές ότι η αυξημένη ζήτηση για ενέργεια προέρχεται από τις χώρες τις Ασίας, χώρες οι οποίες ωφελήθηκαν κυρίως από την διακοπή της τροφοδοσίας της Ευρώπης με ρωσική ενέργεια.

Η αυξημένη ζήτηση για ενέργεια στις αναπτυσσόμενες χώρες σε συνδυασμό με τις κυρώσεις της Δύσης στην Ρωσία, έδωσε την ευκαιρία στις χώρες αυτές να καλύψουν μέρος της αυξημένης ζήτησης με ενέργεια από την Ρωσία η οποία επιχειρούσε να διατηρήσει τις πωλήσεις της μετά την μείωση των εξαγωγών στην Ευρώπη. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ινδίας, σύμφωνα με δημοσίευμα του Reuters⁴, όπου πλέον το 40% των εισαγωγών πετρελαίου καλύπτεται από ρωσικές εισαγωγές για το 2022. Οι εισαγωγές σχεδόν διπλασιάστηκαν σε σχέση με το προηγούμενο έτος, υποκαθιστώντας τις εισαγωγές από την Σαουδική Αραβία και το Ιράκ.

Όπως είναι γνωστό από την οικονομική θεωρία η αυξημένη ζήτηση σε μια αγορά με δεδομένη την παραγωγή οδηγεί σε αύξηση των τιμών. Με τις συνέπειες της αύξησης των τιμών θα ασχοληθούμε εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο. Στο σημείο αυτό απλά να

⁴ <https://www.reuters.com/world/india/russia-makes-up-40-indian-oil-imports-dents-opecs-share2023-10-20/>

επισημάνουμε ότι ο ΙΕΑ θεωρεί την αύξηση των τιμών της ενέργειας στην Ευρώπη ως βασικό παράγοντα για την περιορισμένη ζήτηση.

1.5 Υψηλό κόστος μετάβασης

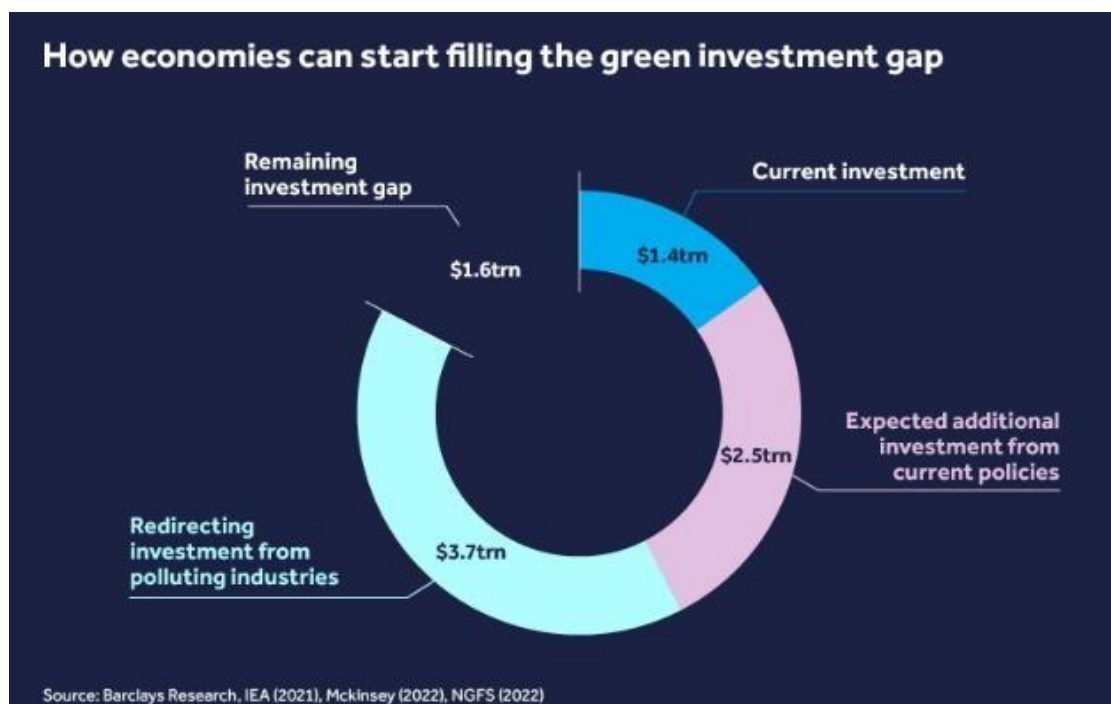
Όπως είναι γνωστό η καύση των ορυκτών καυσίμων συμβάλει στην περιβαλλοντική επιβάρυνση της ατμόσφαιρας. Οι εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα θεωρούνται από τους ειδικούς ως η βασικότερη αιτία για την υπερθέρμανση του πλανήτη. Διεθνώς έχουν αναληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες για τον περιορισμό αυτών των εκπομπών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρωτοστατεί στην πρωτοβουλία αυτή και προτάσσει την περιβαλλοντική ουδετερότητα ως την βασική συνιστώσα της ενεργειακής της πολιτικής.

Ωστόσο η μετάβαση σε φιλικότερες προς το περιβάλλον μορφές ενέργειας δεν είναι μια αυτόματη διαδικασία. Είναι μια μακροχρόνια δέσμευση που απαιτεί σημαντικά κεφάλαια και επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες και υποδομές. Οι επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας συνεχώς αυξάνονται και η συμμετοχή των πηγών αυτών στον συνολικό ενεργειακό μείγμα των χωρών μελών έχει σημαντικά αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Θα εξετάσουμε αναλυτικά σε επόμενο κεφάλαιο τις πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί στα πλαίσια της ΕΕ, καθώς για την ΕΕ και τις χώρες μέλη οι ανανεώσιμες πηγές αποτελούν πέραν των άλλων και μια σημαντική πρωτοβουλία για την διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας.

Από μακροοικονομική σκοπιά θα ήταν πολύ αφελές να συμπεράνει κανείς ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα αντικαταστήσουν τα ορυκτά καύσιμα (Hache, 2018). Η ενεργειακή μετάβαση θα μπορούσε κατά ένα παράδοξο τρόπο να αντικαταστήσει την υπάρχουσα ενεργειακή πολυπλοκότητα με μια νέα πολυπλοκότητα καθώς θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια αύξηση της εξάρτησης από κρίσιμες πρώτες ύλες, τεχνολογίες και πατέντες που απαιτούνται για την παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (Hache, 2018).

Σύμφωνα με την Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD) η ενεργειακή μετάβαση απαιτεί την επένδυση \$5,8τρς ετησίως από το 2023 έως το 2030 για 48 αναπτυσσόμενες χώρες που μελετήθηκαν σε σχετική έρευνα⁵. Το ποσό αυτό αντιπροσωπεύει το 19% του ΑΕΠ των χωρών αυτών. Ενώ σύμφωνα με εκτιμήσεις της επενδυτικής τράπεζας Barclays η επίτευξη αυτών των στόχων είναι δύσκολο να επιτευχθεί, καθώς κατά την δική τους εκτίμηση θα απαιτηθεί επένδυση της τάξης των \$9,2τρς. Με βάση την εκτίμηση της τράπεζα υπάρχει ένα επενδυτικό κενό της τάξης του \$1,6τρς όπως φαίνεται και στο σχετικό διάγραμμα.

Γράφημα 9 Επενδυτικό κενό ενεργειακής μετάβασης

Πηγή: <https://www.cib.barclays/our-insights/3-point-perspective/costs-of-the-green-transition.html>

Το τρέχον επίπεδο των επενδύσεων εκτιμάται σε \$1.4τρς και αναμένεται να αυξηθεί σε επιπλέον \$2,5τρς. Αν εξοικονομηθούν πόροι \$3,7τρς από δραστηριότητες που μολύνουν το περιβάλλον και πρέπει να υποκατασταθούν προκύπτει το χρηματοδοτικό κενό που αναφέρεται στην έκθεση της τράπεζας. Γίνεται από τα

⁵ <https://unctad.org/sdg-costing/energy-transition>

παραπάνω αντιληπτό ότι η ενεργειακή μετάβαση θα είναι μια ιδιαίτερα δαπανηρή διαδικασία. Οι εκτιμήσεις είναι ότι για τις αναπτυσσόμενες χώρες το κόστος αυτό θα πιο μεγάλο σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες. Υποδομές που έχουν αποσβεστεί (εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας με άνθρακα για παράδειγμα) θα πρέπει να αντικατασταθούν με νέες δαπανηρές υποδομές υψηλών τεχνολογικών απαιτήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οικονομικές Επιπτώσεις

Στη οικονομική ιστορία το φαινόμενο των κρίσεων είναι αρκετά συχνό. Αν θέλαμε να αναφερθούμε σε μερικά παραδείγματα, δεν χρειάζεται να ανατρέξουμε πίσω στην ιστορία, αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στην τελευταία μόνο εικοσαετία. Η παγκόσμια οικονομία έχει βρεθεί τα τελευταία χρόνια ενώπιον σημαντικών κρίσεων χρηματοοικονομικών, υγειονομικών και προσφάτως ενεργειακής. Κάθε μια από αυτές προκλήθηκε από διαφορετικούς λόγους και είχε τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, διακριτά συνήθως μεταξύ τους. Ωστόσο κάθε μια από τις κρίσεις αυτές προκάλεσε σημαντικές επιπλοκές στην οικονομία και διαταραχές στην οικονομική δραστηριότητα.

Το γεγονός ότι η ενέργεια συνδέεται με μια σειρά από προϊόντα και υπηρεσίες, αποτελεί βασικό λόγο ανησυχίας. Η εμπειρία από την ενεργειακή κρίση της δεκαετίας του 70 μας διδάσκει ότι οι επιπτώσεις μιας τέτοιας κρίσης βραχυχρόνια θα είναι μια επώδυνη περίοδος, αλλά και μακροχρόνια οι επιπτώσεις θα εξακολουθούν να επηρεάζουν την παγκόσμια οικονομία. Πληθωρισμός, ύφεση και σημαντικές δημοσιονομικές επιβαρύνσεις θα δοκιμάσουν την αντοχή της οικονομίας.

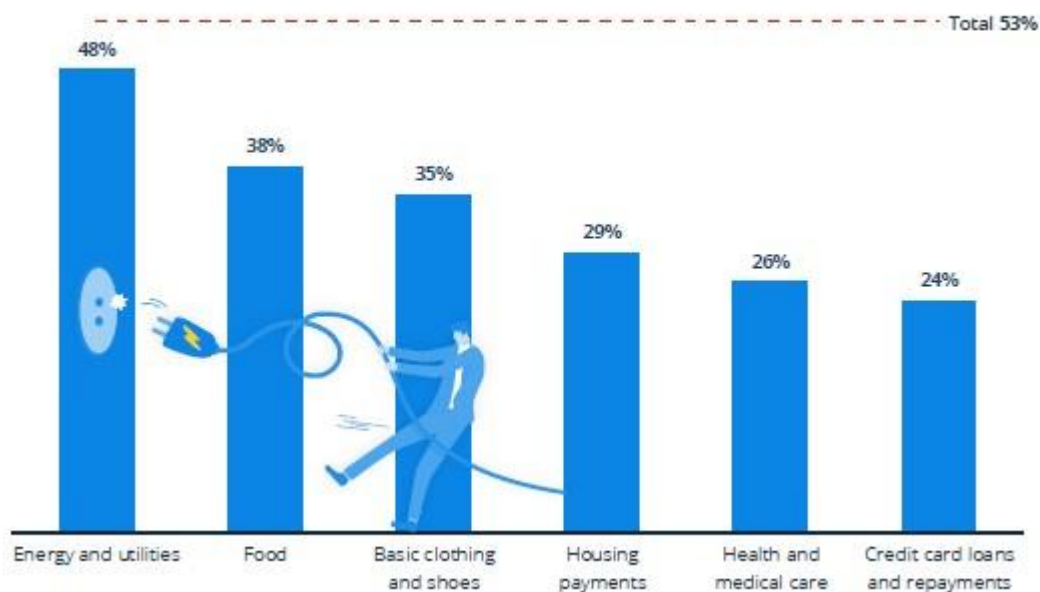
2.1 Τιμές Ενέργειας

Η πρώτη σημαντική επίπτωση της ενεργειακής κρίσης δεν είναι άλλη από την επίπτωση που έχει στις τιμές της ίδιας της ενέργειας. Ο μέσος καταναλωτής αντιλαμβάνεται καλύτερα από οτιδήποτε άλλο την αύξηση που βιώνει στους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος καθώς στα πρατήρια υγρών καυσίμων. Η αύξηση των τιμών στην ενέργεια γίνεται άμεσα αντιληπτή και πλήττει το διαθέσιμο εισόδημα κατά τρόπο που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση. Το κόστος ενέργειας αντιπροσωπεύει σημαντικό κομμάτι του μέσου νοικοκυριού.

Η ανησυχία αυτή αποτυπώνεται χαρακτηριστικά σε μια διεθνή έρευνα (STATISTA,

2022) που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο 2022 και την οποία παρουσιάζουμε στην συνέχεια. Το δείγμα της έρευνας περιλαμβάνει 28 χώρες σε διαφορετικό βαθμό ανάπτυξης και διαφορετικό βαθμό έκθεσης στην ενεργειακή κρίση. Το 48% των ερωτηθέντων εξέφρασε την ανησυχία του για το αν θα καταφέρει να ανταποκριθεί στο κόστος της ενέργειας και λιγότερο για ρουχισμό, φαγητό ή διαμονή. Σε κάποιες μεμονωμένες χώρες το ποσοστό ανησυχίας ήταν ακόμα μεγαλύτερο. Η ανησυχία αυτή των πολιτών ώθησε πολλές κυβερνήσεις να λάβουν μέτρα ανακούφισης και να μετριάσουν την τελική αύξηση στις τιμές που επιβάρυνε τον καταναλωτή.

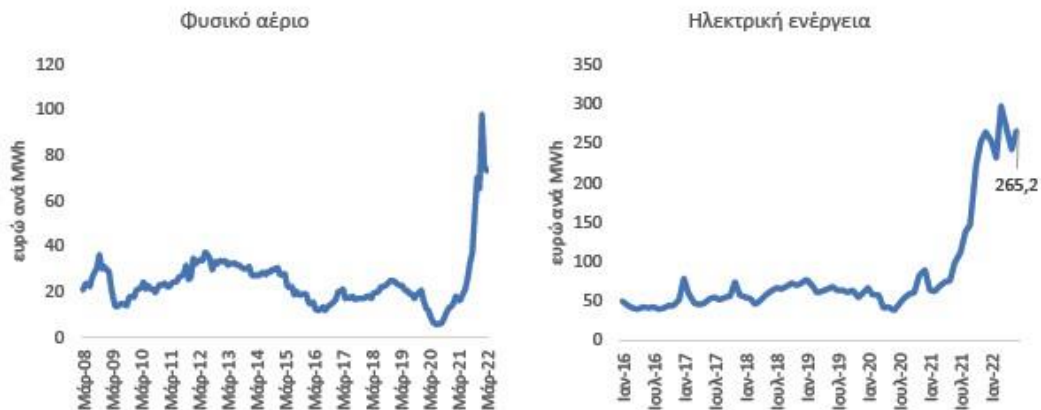
Γράφημα 10 Έρευνα ανησυχίας για την ικανοποίηση βασικών αναγκών

Πηγή: STATISTA 2022

Είναι άραγε δικαιολογημένη αυτή η ανησυχία; Για να αντιληφθούμε αυτό το φαινόμενο αρκεί να δούμε την διαχρονική εξέλιξη στις τιμές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας. Μετά από μια περίοδο με σχετικά χαμηλές τιμές ακολούθησε ραγδαία αύξηση, όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα, στα οποία απεικονίζεται η μεσοσταθμική τιμή εισαγωγής φυσικού αερίου στην Ελλάδα και μεσοσταθμική τιμή αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σε €/MWh.

Γράφημα 11 Μεσοσταθμική τιμή εισαγωγής φυσικού αερίου στην Ελλάδα και

Η τιμή φυσικού αερίου μετά από μια δεκαετία με σχετικά χαμηλή διακύμανση γύρω στα 20 ευρώ/MWh έφτασε μέχρι τα 100 ευρώ/MWh τον Μάρτιο 2021 για να σταθεροποιηθεί τον Μάρτιο 2022 στα 80 περίπου ευρώ/MWh. Η τιμή τετραπλασιάστηκε μέσα σε μια διετία. Στην Ευρώπη, οι τιμές φυσικού αερίου, όπως διαμορφώνονται στην αγορά TTF της Ολλανδίας, ήταν ακόμα υψηλότερες από τις τιμές εισαγωγής φυσικού αερίου στην Ελλάδα. Όπως επισημαίνεται σε σχετική έρευνα του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας «Τέτοιες αυξήσεις τιμών, πάντως, δεν συνέβησαν σε αγορές εκτός Ευρώπης, γεγονός που διαφοροποιεί τις επιπτώσεις στις ευρωπαϊκές οικονομίες και στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων στην Ευρώπη» (ΕΟΕ, 2022).

Όπως ήταν αναμενόμενο η αύξηση στην τιμή του φυσικού αερίου μεταφέρθηκε και στις τιμές χονδρικής ηλεκτρικής ενέργειας στο ελληνικό χρηματιστήριο ενέργειας. Οι τιμές όπως φαίνεται και στο δεύτερο διάγραμμα κατέγραψαν εξίσου θεαματική άνοδο. Από μια μέση τιμή γύρω στις 50 ευρώ/MWh την περίοδο 2016 – Ιούλιος 2020 η τιμή διαμορφώθηκε μετά από μια ραγδαία αύξηση σε 265 ευρώ/MWh. Όπως είναι προφανές η αύξηση στις τιμές εισαγωγής φυσικού αερίου και η αντίστοιχη αύξηση στις τιμές χονδρικής ηλεκτρικής ενέργειας αποτυπώθηκε στην τιμή λιανικής με την οποία τιμολογούνται οι καταναλωτές.

Οι αυξήσεις στις λιανικές τιμές φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας είναι αναμφίβολα μεγάλης έκτασης αν και μετριάστηκαν από τις επιδοτήσεις τιμών (ΕΟΕ, 2022). Πολλές κυβερνήσεις επέλεξαν να επιδοτήσουν τις τιμές ενέργειας προκειμένου να μετριάσουν τον αντίκτυπο, ωστόσο αυτή η επιλογή δεν είναι χωρίς σημαντικό

δημοσιονομικό κόστος, που θα εξετάσουμε σε επόμενη ενότητα και δεν μπορεί να αποτελέσει μακροχρόνια πολιτική αντιμετώπισης της αύξησης των τιμών καθώς δεν αποτελέσει μια μόνιμη λύση αντιμετώπισης του προβλήματος, απλά ανακουφίζει βραχυχρόνια το πρόβλημα.

Έχοντας κατά νου την μεγάλη αύξηση στην τιμή του ρεύματος και με βάση την οικονομική θεωρία, και συγκεκριμένα την θεωρία ζήτησης μπορούμε να εξηγήσουμε την σημαντική πτώση στην κατανάλωση ενέργειας που παρατηρήσαμε στο Γράφημα 8. Η αύξηση στην τιμή προκαλεί μείωση της ζητούμενης ποσότητας, η οποία στην περίπτωση των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν της τάξης του 3% από το 2021 στο 2022.

2.2 Πληθωρισμός

Όπως είναι γνωστό πληθωρισμός καλείται η ποσοστιαία διαχρονική αύξηση των τιμών. Ο πληθωρισμός είναι ένα φαινόμενο με σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, το λεγόμενο κόστος του πληθωρισμού (Κυρίκος, 2015). Προκαλεί στρέβλωση του μηχανισμού τιμών ως μέσου κατανομής των παραγωγικών πόρων, διότι μεταβάλλει τις σχετικές τιμές από τις οποίες εξαρτάται η κατανομή αυτή (Κυρίκος, 2015). Αυτό σημαίνει ότι όταν οι σχετικές τιμές μεταβάλλονται όταν οι τιμές αγαθών ή παραγωγικών συντελεστών δεν μεταβάλλονται ομοιόμορφα.

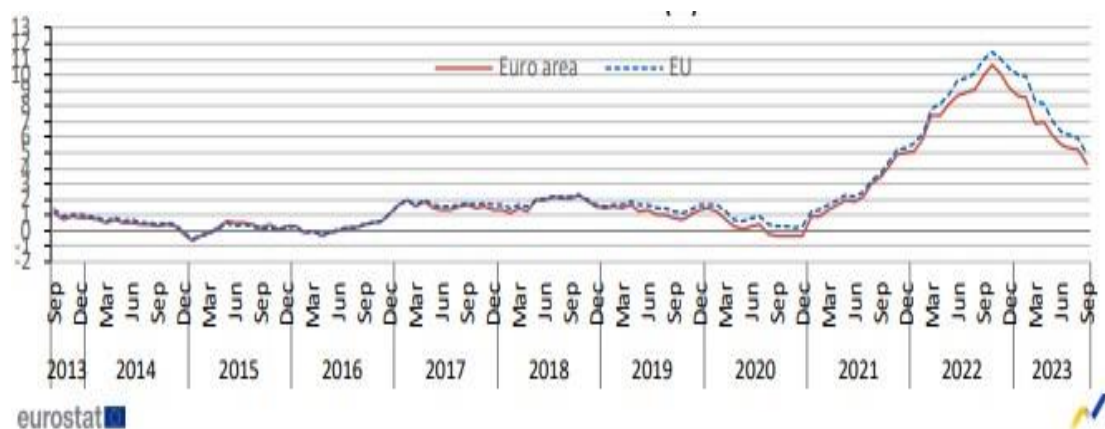
Ο πληθωρισμός προκαλεί σημαντικές στρεβλώσεις στην οικονομία καθώς μειώνει την αγοραστική δύναμη όσων έχουν σταθερά εισοδήματα αλλά και μειώνει την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων, σε σχέση με τα αντίστοιχα εισαγόμενα. Οι παραγωγικές επενδύσεις αποθαρρύνονται, καθώς οι παραγωγοί προτιμούν να αυξήσουν τα αποθέματα τους για να τα διαθέσουν αργότερα σε μεγαλύτερη τιμή. Ο πληθωρισμός μειώνει την αξία των αποταμιεύσεων και τελικά τις αποθαρρύνει (Ντούβελης-Πατσιογιάννης, 2010).

Επιπλέον δυσκολεύει τη χρήση του χρήματος ως μέτρου της αξίας, εφόσον οι ονομαστικές αξίες δεν είναι πληροφοριακές σχετικά με την πραγματική αξία των αγαθών, επειδή οι τιμές αλλάζουν διαχρονικά. Όταν ο πληθωρισμός είναι σημαντικός,

οι ονομαστικές αξίες συνδέονται με τον χρόνο στον οποίο αναφέρονται, π.χ. ευρώ του 2005 ή ευρώ του 2010 (Κυρίκος, 2015).

Όλα τα διαθέσιμα στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι αυξήσεις στις τιμές της ενέργειας έχουν οδηγήσει σε αύξηση του πληθωρισμού. Σύμφωνα με το μηνιαίο στατιστικό δελτίο της Eurostat Σεπτεμβρίου 2023 (116/2023) ο πληθωρισμός στη ζώνη του Ευρώ ήταν στο 4,3% και για το σύνολο της ΕΕ στο 4,9%, όταν πριν ένα έτος ήταν 9,9% και 10,9% αντίστοιχα. Παρά την μείωση αυτή το ποσοστό πληθωρισμού είναι ιδιαίτερα υψηλό με σημαντικές επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή οικονομία. Στο Παρακάτω γράφημα από το ίδιο στατιστικό δελτίο μπορούμε να παρατηρήσουμε την σχετική εξέλιξη του πληθωρισμού. Τα στοιχεία απεικονίζουν την πορεία του πληθωρισμού για την περίοδο 2013 – 2023.

Γράφημα 12 Ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού (%)

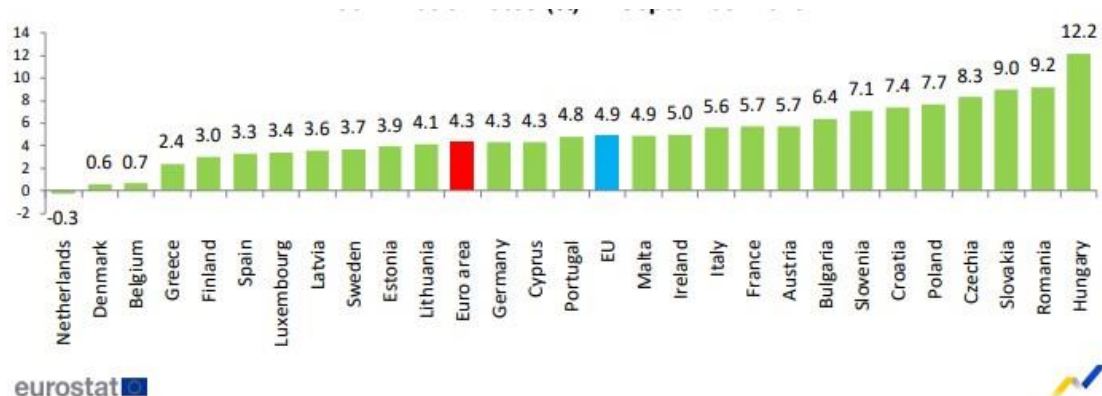
Πηγή Eurostat (116/2023),

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/17689333/2-18102023-APEN.pdf/028b6ff3-2775-c4fb-4649-bbc8a0a46579>

Μετά από μια δεκαετία χαμηλών επιτοκίων και πληθωρισμού, ο πληθωρισμός εμφανίζεται ξανά στην ευρωπαϊκή πολιτική και οικονομική σκηνή ως ένα βασικό δομικό πρόβλημα. Ο πληθωρισμός δεν επηρέασε τις όλες χώρες εξίσου. Σε κάποιες χώρες παρουσιάστηκαν πολύ ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις (Ουγγαρία, Ρουμανία, Σλοβακία) ενώ κάποιες χώρες εμφάνισαν σημαντική αντοχή (Ολλανδία, Βέλγιο,

Δανία). Αυτό αποτυπώνεται καλύτερα στο επόμενο γράφημα, όπου παρουσιάζεται το ετήσιο ποσοστό πληθωρισμό για τον Σεπτέμβριο 2023. Με εξαίρεση την Ολλανδία, όπου ρυθμός αύξησης των τιμών εμφάνισε αρνητικό πρόσημο, στις υπόλοιπες κυμάνθηκε από 0,6% έως 12,2%.

Γράφημα 13 Ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού – Σεπ 2023(%)

Πηγή Eurostat (116/2023),

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/17689333/2-18102023-APEN.pdf/028b6ff3-2775-c4fb-4649-bbc8a0a46579>

Η Ελλάδα για την ίδια περίοδο εμφανίζει μια σχετικά καλή εικόνα με τον τέταρτο χαμηλότερο πληθωρισμό, πολύ κάτω σε σχέση με τον μέσο όσο, στο 2,4%. Τον ίδιο μήνα πριν ένα χρόνο (Σεπτέμβριο 2022) το ποσοστό ήταν 12,1%. Στην περίπτωση της Ελλάδας σχετική έρευνα του Οικονομικού Επιμελητηρίου (ΟΕΕ, 2022) την αποδίδει σε αναλογία 1/3 άμεσα στην αύξηση των τιμών ενέργειας. Όπως αναφέρει η σχετική έρευνα «το υπόλοιπο αυτής της μεταβολής σε μεγάλο βαθμό οφείλεται εμμέσως στην αύξηση του κόστους ενέργειας και άλλων εμπορευμάτων, η οποία μετακυλίστηκε στις τιμές προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και σε άλλους παράγοντες όπως η επεκτατική νομισματική πολιτική και προβλήματα στις διεθνείς εφοδιαστικές αλυσίδες μετά το πρώτο κύμα της παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης.» (ΟΕΕ, 2022). Το ανησυχητικό ωστόσο είναι αυτό που αναφέρει η ίδια έρευνα ότι «ο πληθωρισμός στις περισσότερες δυτικές οικονομίες απέκτησε ήδη ισχυρή δυναμική, με κίνδυνο για αυτοτροφοδοτούμενα σπινάλ τιμών και μισθών.» Παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά εμφανίζονται στην ανατολική Ευρώπη (Ουγγαρία, Ρουμανία, Πολωνία κλπ).

Μια ενδιαφέρουσα οπτική για την διάχυση του πληθωρισμού στην οικονομία είναι το παρακάτω διάγραμμα. Στον πίνακα έχουμε τον Γενικό Δείκτη Τιμών ανά κατηγορία αγοράς. Σύμφωνα την ΕΛΣΤΑΤ ο πληθωρισμός ανήλθε το Δεκέμβριο του 2022 στο 7,2% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2021.

Αυτό που διαπιστώνουμε είναι ότι πληθωριστικά φαινόμενα εμφανίστηκαν σε όλες τις ομάδες αγαθών και υπηρεσιών. Η μόνη εξαίρεση είναι στις επικοινωνίες, ωστόσο είναι σαφές από τα δεδομένα που προκύπτουν, ότι το πληθωριστικό φαινόμενο διαπέρασε όλη την αλυσίδα αξίας και έχει καταστεί δομικό στοιχείο της οικονομίας, παρότι αρχικά αφορούσε μόνο κόστος ενέργειας και μετακινήσεων. Όπως φαίνεται από παρακάτω πίνακα η μεγαλύτερη αύξηση εμφανίστηκε στην κατηγορία της διατροφής, ακολούθησε η ομάδα με τα είδη νοικοκυριού και η μεταφορές.

Γράφημα 14 Μεταβολή τιμών ανά ομάδα αγαθών & υπηρεσιών Δεκέμβριος 2022

Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών		Δεκέμβριος		Μεταβολή (%)	Επίπτωση
		2022	2021		
1.	Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	119,85	103,79	15,5	3,2596
2.	Αλκοολούχα ποτά και καπνός	101,56	99,11	2,5	0,0920
3.	Ένδυση και υπόδηση	118,89	112,78	5,4	0,3406
4.	Στέγαση	121,06	118,07	2,5	0,4080
5.	Διαρκή αγαθά-Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	112,75	101,30	11,3	0,5084
6.	Υγεία	102,22	99,41	2,8	0,2292
7.	Μεταφορές	117,94	108,23	9,0	1,2351
8.	Επικοινωνίες	94,80	96,81	-2,1	-0,0823
9.	Αναψυχή-Πολιτιστικές δραστηριότητες	102,53	99,37	3,2	0,1070
10.	Εκπαίδευση	103,12	100,93	2,2	0,0662
11.	Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια	108,17	100,55	7,6	0,7230
12.	Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	103,09	98,01	5,2	0,3372
Γενικός Δείκτης		112,53	104,95	7,2	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Δεκέμβριος, 2022)

Το αυξημένο κόστος διατροφής δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο. Παρατηρείται για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωση μια σημαντική αύξηση. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat που παρουσιάζονται στο επόμενο διάγραμμα μέσα σε μια διετία ο

εναρμονισμένος δείκτης καταναλωτή⁶ αυξήθηκε ραγδαία. Στο παρακάτω διάγραμμα η μπλε γραμμή απεικονίζει το σύνολο της ΕΕ και η πράσινη την Ελλάδα.

Η αύξηση για το σύνολο της ΕΕ άγγιξε σχεδόν το 30% από τον Σεπτέμβριο του 2020 στο πρώτο τρίμηνο το 2023. Για την περίοδο 2022/2021 η μεταβολή για το σύνολο της ΕΕ ήταν της τάξης του 18,2% από 113,9 τον Δεκέμβριο 2021 σε 134,6 τον Δεκέμβριο του 2022, ενώ η αντίστοιχη μεταβολή για την χώρα μας ήταν 15,7%, από 105,8 τον Δεκέμβριο του 2021 σε 122,4 τον αντίστοιχο μήνα του 2022.

Γράφημα 15 Εναρμονισμένος Δείκτης Καταναλωτή – Κόστος Διατροφής

Πηγή: Eurostat ([prc_hicp_manr](https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostatnews/w/ddn-20230508-2)) <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostatnews/w/ddn-20230508-2>

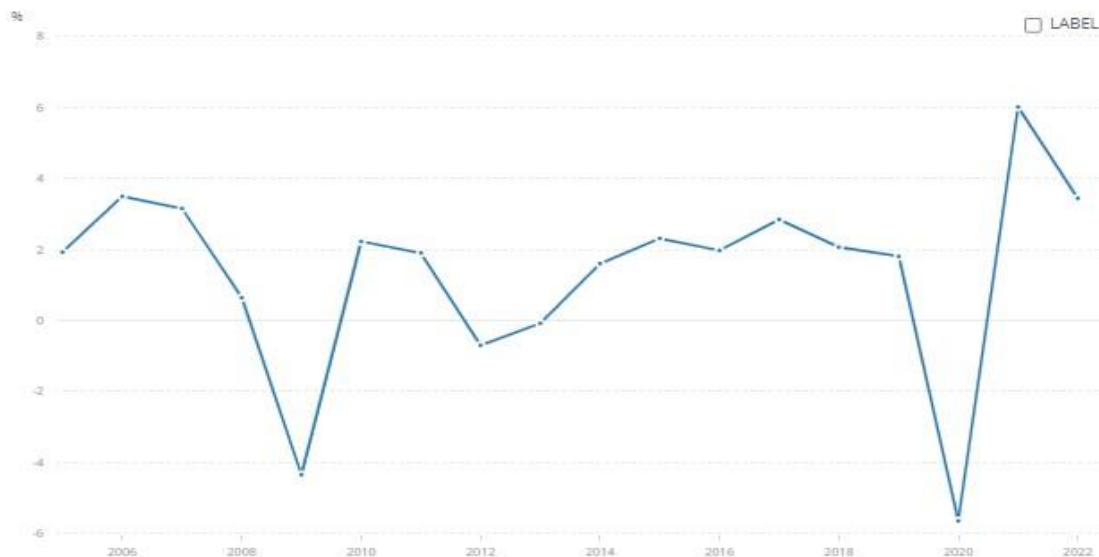
⁶ Αφορά τις τιμές σε προϊόντα διατροφής, κωδικός Eurostat CP0011

2.3 Επιβράδυνση οικονομικής ανάπτυξης

Η αύξηση του κόστους της ενέργειας έχει επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη στην Ευρώπη. Η αύξηση των τιμών ενέργειας υποδαυλίζει την ύφεση με διττό τρόπο. Από την μια μεριά η αγοραστική δύναμη συρρικνώνεται και από την άλλη η ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων κλονίζεται. Το υψηλό κόστος ενέργειας είναι εύκολα κατανοητό ότι συμπαρασείρει τους περισσότερους αν όχι όλους τους κλάδους της οικονομίας, καθώς επηρεάζει το διαθέσιμο εισόδημα. Η μείωση στο διαθέσιμο εισόδημα μειώνει την ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών σε μια οικονομία η οποία στην συνέχεια επηρεάζει τα έσοδα των επιχειρήσεων.

Οι επιχειρήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν αυξημένα κοστολόγια στην παραγωγή των προϊόντων και των υπηρεσιών, καθώς αυξάνονται οι τιμές σε αγαθά και υπηρεσίες. Κόστος ενέργειας, πρώτων υλών και μισθολογικό κόστος περιορίζουν το περιθώριο κέρδους και οδηγούν οριακές επιχειρήσεις σε ζημιές. Οι εξαγωγές των προϊόντων είναι τώρα ακριβότερες και οι εισαγωγές φθηνότερες υποσκάπτοντας την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Γράφημα 16 Ετήσια μεταβολή ΑΕΠ 2006 - 2022

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2022&locations=XC&start=2006>

Στο παραπάνω διάγραμμα με βλέπουμε την ετήσια μεταβολή στο ΑΕΠ για τις χώρες της ΕΕ, σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας. Το διάγραμμα αυτό αντανακλά την πορεία της ταραγμένη εικοσαετίας που πέρασε, χρηματοοικονομική κρίση 2009, πανδημία Covid-19 2019-20, την ανάκαμψη που ακολούθησε την επόμενη χρονιά και την νέα πτώση ως αποτέλεσμα της ενεργειακής κρίσης. Από τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας διαπιστώνουμε χαμηλή απόδοση για τις βιομηχανικές χώρες όπως Γερμανία με 1,8%, Γαλλία με 2,5%. Η Ιρλανδία πέτυχε το μεγαλύτερο ποσοστό ανάπτυξης με 9,4%. Η Ελλάδα με μια σχετικά καλή απόδοση 5,6% αρκετά πάνω από τον συνολικό μέσο όρο.

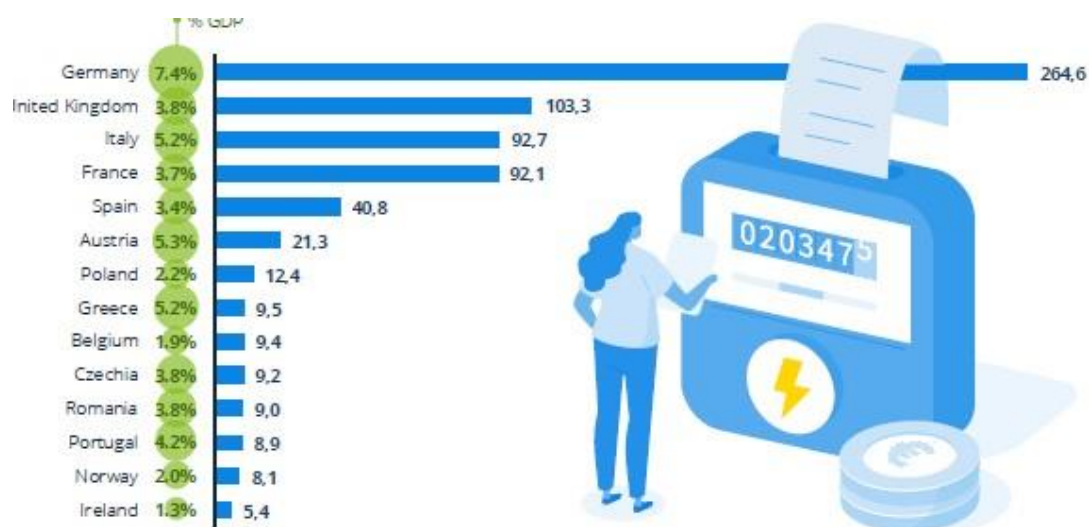
Μετά την πανδημία διεθνώς παρατηρήθηκε μια απότομη αύξηση στην οικονομική δραστηριότητα η οποία την περίοδο της πανδημίας είχε σχεδόν σταματήσει. Αυτό συνέβη και στις περισσότερες χώρες της ΕΕ. Την βαθιά ύφεση το 2019 ακολούθησε μια ραγδαία οικονομική ανάπτυξη καθώς η παγκόσμια οικονομία ανακτούσε διεθνώς το χαμένο έδαφος. Από τα στοιχεία όμως του διαγράμματος φαίνεται πως επήλθε κόπωση και η οικονομία δεν μπόρεσε το 2022 να διατηρήσει αυτήν την ορμή.

2.4 Δημοσιονομικές επιπτώσεις

Η ενεργειακή κρίση έπληξε με σφοδρότητα νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Η ραγδαία αύξηση στις τιμές ενέργειας δημιούργησε πίεση στις κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ να αναλάβουν πρωτοβουλίες. Η ανακούφιση των νοικοκυριών με επιδοτήσεις ήταν μια βασική πολιτική των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, τουλάχιστον σε βραχυχρόνια βάση. Για τον σκοπό αυτό διατέθηκαν σημαντικοί πόροι από τους εθνικούς προϋπολογισμούς. Υπολογίζεται από την Eurostat ότι το 2022 οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δαπάνησαν €780εκ για τον σκοπό αυτό.

Οι κυβερνήσεις με βάση την οικονομική τους ευχέρεια επιδότησαν σε διαφορετικό βαθμό την κατανάλωση. Πρωταθλήτρια η Γερμανία η οποία διέθεσε το 7,4% του ΑΕΠ της. Σημαντικά επιβαρύνθηκαν και χώρες με ιδιαίτερα επιβαρυσμένα δημοσιονομικά μεγέθη όπως η Ελλάδα με 5,2% και η Πορτογαλία με 4,2% επί του ΑΕΠ. Ενδεικτικά παρουσιάζονται κάποιες από τις χώρες στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 17 Δαπάνες επιδότησης ηλεκτρικού ρεύματος ανά χώρα

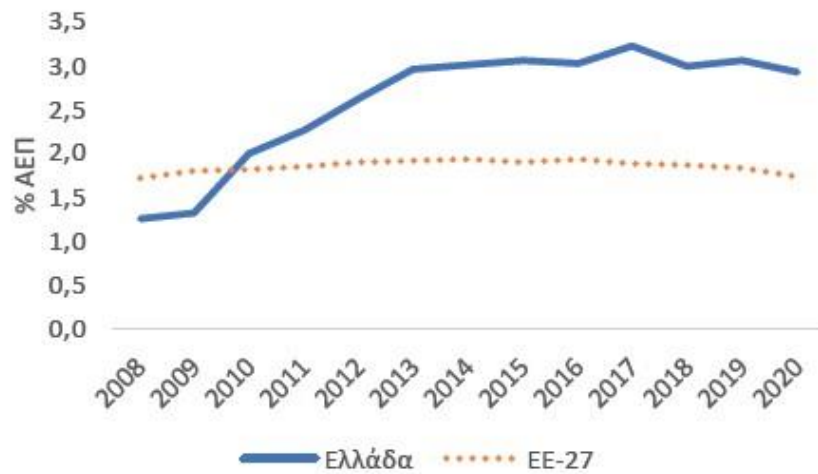
(1) Note(s): Europe, EU; September 2021 to January 2023
Source(s): Bruegel; [ID:1380815](#)

(2) Note(s): Europe, EU; September 2021 to January 2023
Source(s): Bruegel; [ID:1341036](#)

Η ενεργειακή κρίση οδήγησε αναπόφευκτα στην χαλάρωση των δημοσιοοικονομικών στόχων, ωστόσο αυτό είναι λογικό ότι δεν αυτό μπορεί να συνεχιστεί επί μακρόν. Χωρίς την αποκλιμάκωση στις τιμές ενέργειας το πρόβλημα θα οξυνθεί, καθώς δεν θα μπορέσουν τα κράτη να συνεχίσουν να διαθέτουν τέτοια ποσά χωρίς συνέπειες. Οι δαπάνες των κρατικών προϋπολογισμών ήδη έχουν επιβαρυνθεί με ένα σημαντικό κόστος και αν προσθέσουμε σε αυτό και το κόστος από τη πανδημία, τότε το πρόβλημα είναι πολύ σοβαρό.

Πέραν τούτου όμως η πτώση στην κατανάλωση ενέργειας επηρέασε και τα έσοδα των προϋπολογισμών, καθώς η φορολογία στα καύσιμα είναι μια σημαντική πηγή εσόδων. Ενώ στην ΕΕ τα φορολογικά έσοδα έχουν μια σχετικά σταθερή συμμετοχή στο σύνολο των εσόδων, στην Ελλάδα η συμμετοχή των φόρων αυτών στα έσοδα είναι βαρύνουσας σημασίας, ιδιαίτερα μετά την δημοσιονομική κρίση του 2010. Στην Ελλάδα τα συνολικά έσοδα από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης σε ενεργειακά προϊόντα στην Ελλάδα έφτασαν τα €3,94 δισ. το 2021. Στο επόμενο γράφημα απεικονίζεται η συμμετοχή της φορολόγησης καυσίμων ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Γράφημα 18 Φορολογία καυσίμων ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή: European Commission, DG Taxation and Customs Union.

Για την Ελλάδα η συμβολή των φορολογικών εσόδων από τα καύσιμα είναι πολύ πιο σημαντική από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, γεγονός που αυξάνει τον κίνδυνο από εκτροχιασμό των δημοσίων εσόδων και τελικά του κρατικού προϋπολογισμού.

2.5 Εμπορικό ισοζύγιο

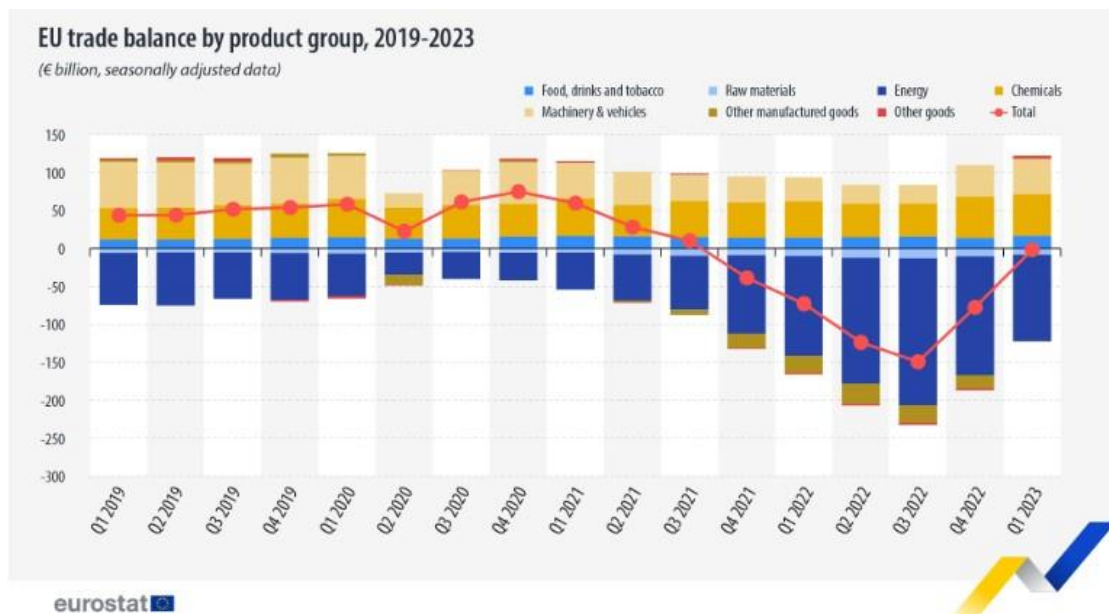
Με δεδομένο ότι η Ευρώπη δεν διαθέτει πηγές ενέργειας, η υψηλή εξάρτηση από εισαγωγές ενέργειας, οι διαταραχές στις τιμές ενέργειας αποτελούν έναν εξωγενή παράγοντα που δύναται να την επηρεάσει σημαντικά και μέσω δημιουργίας ανισορροπιών στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Το ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών είναι μια ενιαία λογιστική κατάσταση στην οποία καταγράφονται το σύνολο το συναλλαγών μια χώρας με το εξωτερικό. Οι συναλλαγές αυτές αφορούν αγαθά, υπηρεσίες, αμοιβές συντελεστών παραγωγής και κεφάλαια (Ντούβελης Πατσιογιάννης, 2010).

Η διόγκωση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο και κατ' επέκταση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών υποδηλώνει ένα έλλειμμα ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, το οποίο μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση του κόστους δανεισμού και σε

πρόσθετους κινδύνους για τη διαχείριση του δημοσίου χρέους (ΕΟΕ, 2022). Η μελέτη του εμπορικού ισοζυγίου μπορεί να δώσει χρήσιμα συμπεράσματα για την ανάλυση της κατάστασης μιας οικονομίας.

Για το σύνολο λοιπόν της ΕΕ, όπως είναι αναμενόμενο, το κόστος ενέργειας αντιπροσωπεύει μια μεγάλη εκροή στο εμπορικό ισοζύγιο. Αυτό δείχνουν και τα στοιχεία της Eurostat που παρουσιάζονται στο επόμενο γράφημα. Η συνεχής αύξηση των εκροών λόγω ενέργειας οδήγησε σε έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο από το τέταρτο τρίμηνο του 2021. Το τρίτο τρίμηνο του 2022 το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της ΕΕ έφτασε τα €150δισ, την μέγιστη τιμή της εξεταζόμενης περιόδου. Φαίνεται πως το έλλειμμα προσεγγίζει σιγά σιγά το μηδέν, ωστόσο οι ενεργειακές εκροές εξακολουθούν να είναι σε υψηλά επίπεδα.

Γράφημα 19 Εμπορικό Ισοζύγιο ΕΕ

Πηγή: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn20230524-2>

Η αύξηση των βιομηχανικών εξαγωγών φαίνεται πως μετρίασε αρκετά την επίδραση, αλλά είναι προφανές ότι αυτό αφορά τις βιομηχανικές κατά βάση χώρες. Χώρες με διαρθρωτικά προβλήματα και ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο όπως η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο από μια περαιτέρω αύξηση των τιμών

ενέργειας. Όπως επισημαίνεται σε μελέτη του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΕΟΕ, 2022) οι υψηλότερες τιμές ενέργειας που διαμορφώνονται το 2022 θα επιδεινώσουν περαιτέρω το εμπορικό ισοζύγιο ενέργειας και την επίπτωσή του στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αυτό καθιστά επιτακτική την λήψη μέτρων για τον περιορισμό της ενεργειακής εξάρτησης, όχι μόνο με στόχο την ενίσχυση της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού, αλλά και για τον περιορισμό της επιβάρυνσης του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της ελληνικής οικονομίας και των κινδύνων που απορρέουν από τη διόγκωσή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ευρωπαϊκή Πολιτική

Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια οικονομική και πολιτική ένωση 27 ανεξάρτητων κρατών. Όπως αναφέρεται σε σχετικό οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η ΕΕ αποτελεί μια εξέλιξη των ευρωπαϊκών θεσμών που υπογράφηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Με στόχο την προώθηση της οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας οι χώρες της Ευρώπης προσπάθησαν να ενθαρρύνουν την οικονομική συνεργασία για την αποφυγή διενέξεων και πολεμικών συγκρούσεων στο μέλλον (European Commission, 2022).

Τα κράτη μέλη της ένωσης στα πλαίσια της ΕΕ διατηρούν την οικονομική και πολιτική τους κυριαρχία, ωστόσο έχουν παραχωρήσει σε υπερεθνικά όργανα σημαντικές αποφασιστικές αρμοδιότητες. Η ΕΕ ως ενιαία οντότητα που δρα στο διεθνές περιβάλλον ως η κοινή συνιστώσα των κρατών μελών που την απαρτίζουν. Η ΕΕ αντιπροσωπεύει ένα πολύ σημαντικό εκτόπισμα στο παγκόσμιο οικονομικό και πολιτικό γίγνεσθαι, τόσο πληθυσμιακά όσο και σε όρους οικονομικής δραστηριότητας.

3.1 Ευρωπαϊκή Ένωση

Μετά τον μεγάλο παγκόσμιο πόλεμο και ενώ η Ευρώπη προσπαθούσε να συνέλθει από τις καταστροφές που προκάλεσε, οι κύριες ευρωπαϊκές δυνάμεις της εποχής επεδίωξαν να αντιμετωπίσουν τις χρόνιες διαμάχες και τους ανταγωνισμούς μεταξύ τους σε ένα πιο συνεργατικό πλαίσιο. Η προσπάθεια αυτή αποτέλεσε την αφετηρία για την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες αποτέλεσαν την βάση για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ΕΕ που γνωρίζουμε σήμερα έχει τις ρίζες της σε διάφορες Συνθήκες που υπογράφηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το πρώτο βήμα ήταν η ενθάρρυνση της οικονομικής συνεργασίας, με το σκεπτικό ότι οι χώρες που συναλλάσσονται μεταξύ τους εξαρτώνται οικονομικά η μία από την άλλη και, επομένως, είναι πιο πιθανό να αποφεύγουν τις διενέξεις (European Commission, 2022).

Ο πρώτος μεγάλος σταθμός στην κοινή ευρωπαϊκή πορεία είναι το 1951 στο Παρίσι, με την ομώνυμη συνθήκη ιδρύθηκε η **Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)**. Οι ευρωπαίοι σκέφτηκαν πως αν θέσουν υπό κοινό έλεγχο τις δύο πρώτες ύλες για τον πόλεμο (άνθρακα και χάλυβα) θα μπορούσαν να διασφαλίσουν αποτελεσματικότερα την ειρήνη και να περιορίσουν τους ανταγωνισμούς μεταξύ τους. Μερικά χρόνια αργότερα, το 1957 με τις συνθήκες της Ρώμης ιδρύθηκαν η **Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)** και η **Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ)**. Οι τρεις αυτοί οργανισμοί αποτελούν τις λεγόμενες Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Αρχικά συμμετείχε ένας κλειστός πυρήνας ευρωπαϊκών χωρών Γαλλία, Δυτική Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Βέλγιο και Ολλανδία, με τον καιρό όμως άρχισαν να προστίθενται και άλλες χώρες και τελικά ο αριθμός των χωρών μελών είναι 27 κράτη μέλη.

Με τον καιρό οι αρχικές συνθήκες συμπληρώθηκαν και τροποποιήθηκαν από νεότερες πρωτοβουλίες των ευρωπαϊκών οργάνων και κρατών μελών και τελικά το 1992 με την συνθήκη του Μάαστριχτ ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Ένωση και μπαίνουν οι βάσεις για την ενιαία οικονομική αγορά, που θα οδηγήσει τελικά στην υιοθέτηση ενός κοινού νομίσματος. Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι συνθήκες προσδιορίζουν τους στόχους της ΕΕ και ρυθμίζουν τους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία των οργάνων, τον τρόπο λήψης αποφάσεων καθώς και τη σχέση της ΕΕ με τα κράτη μέλη. διενέξεις (European Commission, 2022). Η ενεργοποίηση μια συνθήκης είναι μια αρκετά χρονοβόρα και σύνθετη διαδικασία. Οι συνθήκες προϋποθέτουν μια σύνθετη διαδικασία διαπραγμάτευσης και κοινής συμφωνίας όλων των κρατών μελών σε επίπεδο κυβερνήσεων αρχικά, που θα πρέπει να επιβεβαιωθεί στην συνέχεια με επικύρωση σε εσωτερικό επίπεδο με βάση την κάθε εθνική έννομη τάξη είτε μέσω κοινοβουλευτικής διαδικασίας είτε μέσω δημοψηφίσματος.

Η ΕΕ ως μια ενιαία αγορά, με ένα κοινό και ισχυρό νόμισμα, αποτελεί κάτι παραπάνω από μια απλή ένωση χωρών, αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό τμήμα της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και σημαντικό πληθυσμιακό παράγοντα. Οι πρωτοβουλίες και οι ενέργειες ενός τέτοιου οργανισμού δεν περνούν απαρατήρητες από τους λοιπούς δρώντες στην παγκόσμια οικονομία και για τον λόγο αυτό είναι σημαντικό να εξετάσουμε τον τρόπο λήψης αποφάσεων στα πλαίσια της ΕΕ.

Όργανα και λήψη αποφάσεων στην ΕΕ

Στα πλαίσια λειτουργίας της ΕΕ είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε τα όργανα που λαμβάνουν τις πρωτοβουλίες και τις διαδικασίες για την λήψη αποφάσεων μέσα στα πλαίσια των ευρωπαϊκών θεσμών. Πολλές φορές οι αποφάσεις είναι το αποτέλεσμα μια συνεχούς διαβούλευσης και συμβιβασμών. Θα πρέπει να έχουμε πάντα κατά νου ότι η συναίνεση σε ευρωπαϊκό επίπεδο ενώ είναι το ζητούμενο δεν είναι πάντα εφικτή, καθώς οι χώρες που συμμετέχουν στην ένωση δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, αντιμετωπίζουν διαφορετική φύσης διαρθρωτικά ή άλλα οικονομικά προβλήματα, έχουν διαφορετική αντίληψη των οικονομικών και πολιτικών τους συμφερόντων.

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ περιλαμβάνουν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. Συνήθως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι αυτό που καθορίζει την πολιτική θεματολογία της ΕΕ, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει νέους νόμους τους οποίους το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφασίζουν στη συνέχεια να εγκρίνουν. Η αποφάσεις και οι νομοθετικές πρωτοβουλίες γίνονται στην συνέχεια τμήμα της εθνικής έννομης τάξης με διαδικασίες που μπορεί να διαφέρουν ανά περίπτωση.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκλέγεται από τους πολίτες της ΕΕ με άμεσες εκλογές. Σε κάθε κράτος αντιστοιχεί συγκεκριμένος αριθμός βουλευτών που καθορίζεται με βάση πληθυσμιακά κριτήρια. Οι βασικές αρμοδιότητες του κοινοβουλίου είναι (ΕΥ, 2022):

- Η έγκριση του προϋπολογισμού της ένωσης.
- Συμμετοχή στην νομοθετική διαδικασία της ΕΕ, με έγκριση, τροποποίηση ή απόρριψη σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών από κοινού με το Συμβούλιο της ΕΕ.
- Η συμμετοχή στην λήψη αποφάσεων σχετικά με διεθνείς συμφωνίες.

- Η συμμετοχή στην λήψη αποφάσεων σχετικά με τις διευρύνσεις της ΕΕ.
- Το κοινοβούλιο εκλέγει τον πρόεδρο της Επιτροπής και στη συνέχεια εγκρίνει το σύνολο των Επιτρόπων. Ενώ κατά την διάρκεια της κοινοβουλευτικής περιόδου ασκεί το προβλεπόμενο κοινοβουλευτικό έλεγχο.
- Εξέταση του προγράμματος εργασιών της Επιτροπής και διατύπωση αιτήματος για υποβολή νομοθετικών προτάσεων.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποτελείται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων όλων των κρατών μελών της ΕΕ, τον πρόεδρο της Επιτροπής και των ύπατο εκπρόσωπο της ΕΕ για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

Στο Ευρωπαϊκό συμβούλιο έχουμε πολιτική εκπροσώπηση στο υψηλότερο δυνατό βαθμό και ως εκ τούτου το όργανο αυτό είναι καθ' ύλην αρμόδιο για ζητήματα καθορισμού της γενικής πολιτικής στρατηγικής της ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνεδριάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα, μπορεί όμως να συγκλησθεί για την αντιμετώπιση έκτακτων συνθηκών. Γενικά, το συμβούλιο:

- καθορίζει την στρατηγική της ένωσης λαμβάνοντας αποφάσεις γενικής κατεύθυνσης και καθορίζοντας τις πολιτικές προτεραιότητες της ΕΕ
- επιλαμβάνεται σύνθετων ή ευαίσθητων θεμάτων που δεν μπορούν να επιλυθούν στα κατώτερα επίπεδα της διακυβερνητικής συνεργασίας,
- διαμορφώνει την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Συμβούλιο είναι το βασικό όργανο λήψης αποφάσεων της ΕΕ. Η σύνθεση του δεν είναι σταθερή, καθώς συγκροτείται κάθε φορά από τους αρμόδιου υπουργούς των κρατών μελών αναλόγως του προς συζήτηση θέματος. Η συμμετοχή σε επίπεδο αρμοδίων υπουργών δίνει την αναγκαία νομιμοποίηση στο Συμβούλιο να

- τροποποιήσει νομοθεσίες ή θεσπίσει νέους κανόνες και να συντονίσει αποτελεσματικά τις πολιτικές της ένωσης. Γενικά, το Συμβούλιο:

συμμετέχει ενεργά στην νομοθετική πρωτοβουλία

- έχει καθοριστικό ρόλο στον συντονισμό των πολιτικών των χωρών μελών
- αναπτύσσει την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΕΕ
- συμμετέχει στην διαδικασία του προϋπολογισμού δίνοντας έγκριση

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (commission) είναι το κατεξοχήν αρμόδιο όργανο για την καθημερινή λειτουργία της ΕΕ. Κάθε κράτος μέλος συμμετέχει με έναν επίτροπο, στον οποίο έχει ανατεθεί κάποιο συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο αρμοδιοτήτων. Η επιτροπή έχει την κατεξοχήν νομοθετική πρωτοβουλία, η οποία θα πρέπει να εγκριθεί στην συνέχεια είτε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είτε από το Συμβούλιο.

Λήψη αποφάσεων

Στα πλαίσια της ένωσης γίνεται με την λεγόμενη συν απόφαση, η πρακτική αυτή έχει καθιερωθεί και ακολουθείται κατά πάγια τακτική. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στη βάση της ισοτιμίας νομοθετούν από κοινού. Η διαδικασία αυτή ακολουθείται για το μεγαλύτερο μέρος της νομοθεσίας της ΕΕ, που καλύπτει ευρύ φάσμα τομέων, όπως τα δικαιώματα των καταναλωτών, η προστασία του περιβάλλοντος και οι μεταφορές. Στο πλαίσιο της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας, η Επιτροπή υποβάλλει πρόταση η οποία πρέπει να εγκριθεί από το Κοινοβούλιο και από το Συμβούλιο.

Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες νομοθετικών πράξεων που εφαρμόζονται με διαφορετικούς τρόπους:

-
- Ο **κανονισμός** είναι νόμος δεσμευτικός με άμεση εφαρμογή για όλα τα κράτη μέλη. Με την έκδοση του κανονισμού παράγει έννομο αποτέλεσμα χωρίς χρειάζεται να μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών. Σε περίπτωση που ο εθνικός νόμος αντιβαίνει τον κανονισμό θα πρέπει να τροποποιηθεί.

Η **οδηγία** είναι νόμος δεσμευτικός και αφορά όλα τα κράτη μέλη, ή μια ομάδα κρατών μελών προκειμένου να επιτευχθεί κάποιος συγκεκριμένος στόχος. Η διαφορά τώρα είναι ότι οι οδηγίες πρέπει να μεταφερθούν στο εθνικό δίκαιο ώστε να τεθούν σε ισχύ. Με την οδηγία προσδιορίζεται το προς επίτευξη αποτέλεσμα και κάθε κράτος μέλος αποφασίζει μεμονωμένα πώς θα το πετύχει.

- Η **απόφαση** μπορεί να απευθύνεται σε κράτη μέλη, ομάδες ανθρώπων ή ακόμη και σε συγκεκριμένα άτομα. Είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της. Οι αποφάσεις χρησιμοποιούνται, π.χ. στις περιπτώσεις προτεινόμενων συγχωνεύσεων μεταξύ εταιρειών.
- Οι **συστάσεις** και οι **γνώμες** είναι μια ειδική διαδικασία όπου τα όργανα της ένωσης εκφράζουν τις απόψεις τους προς τα κράτη μέλη, και σε ορισμένες περιπτώσεις σε μεμονωμένους πολίτες, με τρόπο που δεν είναι δεσμευτικός και δεν δημιουργεί νομική υποχρέωση στο πρόσωπο ή στην οντότητα στην οποία απευθύνονται.

Στα πλαίσια της δημοκρατικής λειτουργία των οργάνων της ένωσης κάθε νομοθετική πρωτοβουλία βασίζεται σε σχετική πρόβλεψη από τις Συνθήκες της ΕΕ, η οποία αποτελεί την νομική βάση της πρότασης και αυτή είναι που καθορίζει την νομοθετική διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί.

3.2 Η ευρωπαϊκή πολιτική για το περιβάλλον

Οι ευρωπαίοι πολίτες είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι σε ζητήματα περιβάλλοντος και κλιματικής αλλαγής. Τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι πολύ

- υψηλά στην προτεραιότητα της ευρωπαϊκής πολιτικής ακριβώς επειδή στην Ευρώπη υπάρχει πολύ έντονο ενδιαφέρον για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η ΕΕ διαθέτει ορισμένα από τα υψηλότερα παγκοσμίως περιβαλλοντικά πρότυπα, τα οποία προστατεύουν τη φύση και την ποιότητα ζωής των ανθρώπων, προωθούν την πράσινη οικονομία και εξασφαλίζουν συνετή χρήση των φυσικών πόρων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη που την

απαρτίζουν στάθηκαν ιδιαίτερα ένθερμοι υποστηρικτές στην πρωτοβουλία για την μείωση των ατμοσφαιρικών ρύπων μέσω της Συμφωνία του Κιότο. Η ΕΕ πρωτοστάτησε στην υιοθέτηση πρωτοβουλιών για περιβαλλοντική ουδετερότητα, με πρώτη προτεραιότητα την απολιγνιτοποίηση.

Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αποτελεί μια αρκετά φιλόδοξη πρωτοβουλία της ένωσης, με την υιοθέτηση συγκεκριμένων πολιτικών με σκοπό την μείωση των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55 % έως το 2030, σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Οι πολιτικές αυτές περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

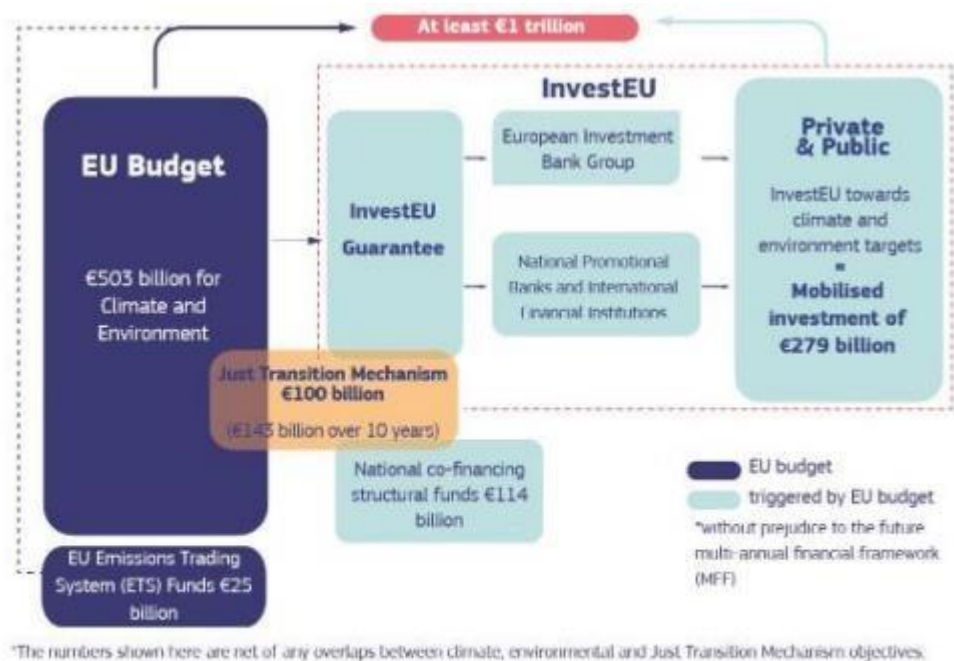
- επενδύσεις σε φιλικές προς το περιβάλλον τεχνολογίες,
- στήριξη των βιομηχανιών που επενδύουν στην καινοτομία,
- ενίσχυση των ιδιωτικών και των δημόσιων μεταφορών,
- περιορισμό του ενεργειακού αποτυπώματος με περιορισμών των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου και κυρίως του διοξειδίου του άνθρακα εκπομπές,
- ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων με σκοπό την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης,
- ενεργή συνεργασία και πρωτοβουλίες σε διεθνές περιβάλλον για τη βελτίωση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προτύπων και την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εγκρίνει σειρά προτάσεων με στόχο να προσαρμοστούν οι πολιτικές της ΕΕ για το κλίμα, την ενέργεια, τις μεταφορές και τη φορολογία στον σκοπό της μείωσης των καθαρών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η υλοποίηση μιας τέτοιας πρωτοβουλίας είναι προφανές ότι θα απαιτήσει την διάθεση σημαντικών πόρων και επενδύσεων που θα πρέπει να χρηματοδοτηθούν τόσο από τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό, τον εθνικό δημόσιο τομέα αλλά και από το ιδιωτικό.

Η εκτίμηση⁷ είναι ότι η υλοποίηση του σχεδίου της Ευρωπαϊκής Πράσινης συμφωνίας θα απαιτήσει το αστρονομικό ποσό του 1 τρισ. Ευρώ.

Στο γράφημα που ακολουθεί απεικονίζονται οι προϋπολογιστικές ροές για την εφαρμογή της πολιτικής αυτής. Το μεγαλύτερο μέρος τη δαπάνης, σχεδόν το 50% της συνολικής δαπάνης περίπου 503 δισ. Ευρώ, θα καλυφθεί απευθείας από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το υπόλοιπο ποσό θα χρηματοδοτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το χρηματοδοτικό εργαλείο InvestEU, του οποίου οι πόροι κατά ποσοστό 30% θα διατεθούν για σχετικά με το περιβάλλον έργα και πρωτοβουλίες, με σκοπό την ενεργοποίηση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Γράφημα 20 Η χρηματοδότηση Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας

The European Green Deal Investment Plan
Source: European Commission

Πηγή: Fetting 2020

3.3 Η ευρωπαϊκή πολιτική για την ενέργεια

⁷ Περισσότερες πληροφορίες

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/01/1401-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-justtransition-mechanism

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει λάβει μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης, τα οποία περιλαμβάνουν:

- Διαφοροποίηση των πηγών προμήθειας ενέργειας: Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιδιώξει να διαφοροποιήσει τις πηγές προμήθειας ενέργειας, ώστε να μειωθεί η εξάρτησή της από τη Ρωσία.
- Αύξηση της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές: Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επιδιώξει να αυξήσει την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ώστε να γίνει λιγότερο εξαρτημένη από τα ορυκτά καύσιμα.
- Υποστηρικτικά μέτρα για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις: Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει λάβει μέτρα για τη στήριξη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων που πλήττονται από τις αυξήσεις στις τιμές της ενέργειας.

Ενεργειακή Ένωση

Τον Ιούνιο 2014 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθετεί την δημιουργία Ενεργειακής Ένωσης ως πρώτη προτεραιότητα της πολιτικής της για τα επόμενα χρόνια. Ο στόχος της Ενεργειακής Ένωσης, όπως ορίζεται στα συμπεράσματα της συνόδου⁸ είναι τριπλός. Καταρχήν θα πρέπει να δώσει έμφαση στην απρόσκοπτη παροχή οικονομικής ενέργειας στις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές. Δεύτερον, αποσκοπεί στην μείωση της ενεργειακής εξάρτησης με την εξασφάλιση ενέργειας για όλες τις χώρες της ΕΕ και τρίτον την παραγωγή περισσότερης πράσινης ενέργειας και συνέχιση του αγώνα κατά της κλιματικής αλλαγής. Πρόκειται για μια πολύ φιλόδοξη πρωτοβουλία με απώτερο στόχο την κατάργηση των ενεργειακών συνόρων μεταξύ των εθνικών αγορών ενέργειας και την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας και ανεξαρτησίας της Ε.Ε. Έκτοτε έχει ξεκινήσει ένας κύκλος συζητήσεων και αποφάσεων στα αρμόδια ευρωπαϊκά όργανα για την ενοποίηση της σχετικής νομοθεσίας και αποτελεσματικότερο συντονισμό των εθνικών προσπαθειών.

⁸ Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 26-27/06 2014
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-79-2014-INIT/en/pdf>

Η υλοποίηση της στρατηγικής αυτής άρχισε να υλοποιείται το 2016 με την προώθηση από την επιτροπή μιας δέσμη νομοθετικών πρωτοβουλιών και προτάσεων με την ονομασία «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους». Οι προτάσεις της Επιτροπής συζητήθηκαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου καθώς και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και οι διαπραγματεύσεις άρχισαν το 2017. Έως τον Μάιο του 2019, είχαν εγκριθεί όλα τα νομοθετήματα που περιλαμβάνονται στη δέσμη, ολοκληρώνοντας έτσι την ενεργειακή ένωση. Στον επίσημο ιστότοπο⁹ της επιτροπής παρουσιάζονται αναλυτικά όλες αυτές οι πρωτοβουλίες, ωστόσο τα βασικά ορόσημα της διαδικασίας αυτής ήταν τα εξής:

- Μάιος 2019: κανονισμός και οδηγία για την ηλεκτρική ενέργεια, κανονισμός για την ετοιμότητα αντιμετώπισης κινδύνων και αναδιάρθρωση του Οργανισμού Συνεργασίας των Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας
- Δεκέμβριος 2018: αναθεωρημένη οδηγία για την ενεργειακή απόδοση, αναθεωρημένη οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, κανονισμός για τη διακυβέρνηση
- Μάιος 2018: αναθεωρημένη οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων

Ποσοτικά τα παραπάνω μέτρα με ορίζοντα το 2030 μεταφράζονται σε αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 32,5% με περιορισμό της κατανάλωσης ενέργειας και αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο 32% του ενεργειακού μείγματος. Η προσπάθεια για αύξηση της **ενεργειακής αποδοτικότητας** είναι μια πολύ κρίσιμη παράμετρος για την επιτυχία της προσπάθειας αυτής. Αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας σημαίνει ότι μπορεί να παραχθεί το ίδιο έργο με συνεχώς μικρότερη ποσότητα ενέργειας, δηλαδή με μείωση της κατανάλωσης. Οι στόχοι αυτοί αναθεωρήθηκαν αργότερα στο πλαίσιο της δέσμης Fit for 55. Η επίσημη μετάφραση είναι «Προσαρμογή στον στόχο του 55 %» και αναφέρεται στον αναπροσαρμοσμένο στόχο της ΕΕ να μειωθούν οι καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά τουλάχιστον 55% έως το 2030. Η προτεινόμενη δέσμη έχει σκοπό να ευθυγραμμίσει τη νομοθεσία της ΕΕ με τον στόχο του 2030. Είναι μια σειρά προτάσεων για την αναθεώρηση και την επικαιροποίηση της ενωσιακής νομοθεσίας

⁹ <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/energy-union/>

και για τον καθορισμό νέων πρωτοβουλιών, με στόχο να διασφαλιστεί ότι οι πολιτικές της ΕΕ συνάδουν με τους κλιματικούς στόχους που έχουν συμφωνηθεί από το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι βασικές επιδιώξεις της πρωτοβουλίας είναι να διασφαλίσει την δίκαιη και κοινωνικά ισότιμη μετάβαση, να διατηρήσει και να ενισχύσει την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής βιομηχανίας εξασφαλίζοντας της ισότιμους όρους ανταγωνισμού έναντι οικονομικών φορέων άλλων χωρών. Η πρωτοβουλία αυτή τελικά επιχειρεί να εδραιώσει τη θέση της ΕΕ ως πρωτοπόρου στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι προφανές από όλες τις μέχρι τώρα πρωτοβουλίες της ΕΕ, ότι περιβάλλον και ενέργεια είναι δύο αλληλένδετες έννοιες στην ευρωπαϊκή πολιτική ορολογία.

REPowerEU

Η ΕΕ ανταποκρινόμενη στις προκλήσεις των καιρών, παρουσίασε το Μάιο 2022 ένα νέο σχέδιο, το σχέδιο REPowerEU¹⁰ ως απάντηση στις δυσκολίες και στη διαταραχή που προκάλεσε στην παγκόσμια αγορά ενέργειας η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Αναφερθήκαμε αναλυτικά στο γεγονός αυτό και στις συνέπειες του σε προηγούμενο κεφαλαίο. Στόχος του σχεδίου είναι τόσο να τερματιστεί η εξάρτηση της ΕΕ από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα όσο και να ενισχυθούν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μεταξύ άλλων με την επιτάχυνση της διαδικασίας αδειοδότησης έργων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Τον Ιούνιο του 2022, τα κράτη μέλη της ΕΕ καθόρισαν, στο πλαίσιο του Συμβουλίου, την κοινή τους θέση (γενική προσέγγιση) σχετικά με την πρόταση της Επιτροπής για αναθεώρηση της οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές. Τον Δεκέμβριο του 2022, το Συμβούλιο συμφώνησε τη διαπραγματευτική του θέση όσον αφορά ορισμένες τροποποιήσεις της οδηγίας για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, οι οποίες προτείνονται στο πλαίσιο του σχεδίου REPowerEU. Προσωρινή συμφωνία

¹⁰ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-greendeal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_el

σχετικά με την οδηγία για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, η οποία συνδυάζει στοιχεία από το REPowerEU, επιτεύχθηκε τον Μάρτιο του 2023 με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Οι νέοι κανόνες εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 2023. Η επιτροπή καθόρισε την διαδικασία για την ένταξη πολιτικών στο πρόγραμμα από τις εθνικές κυβερνήσεις, δίνοντας τους αρκετές εναλλακτικές και ελευθερία στην πρωτοβουλία των κινήσεων.

Γράφημα 21 Χρηματοδότηση REPowerEU

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Βασικό συστατικό για την επιτυχία μιας πρωτοβουλίας αποτελεί ή εύρεση των αναγκαίων πόρων για την χρηματοδότηση και υλοποίηση αυτή. Στα πλαίσια της πρωτοβουλίας αυτής η επιτροπή εξασφάλισε χρηματοδότηση ύψους €225 δις, με την

αξιοποίηση αχρησιμοποίητων δανείων του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ). Σε αυτά θα προστεθούν και άλλα €20 δις τα οποία θα διατεθούν σε νέες επιχορηγήσεις, εκ των οποίων το 60% θα προέλθουν από το ταμείο καινοτομίας και το υπόλοιπο 40% από πώληση δικαιωμάτων του συστήματος εμπορίας εκπομπών (ΣΕΔΕ). Επιπρόσθετο κονδύλι έως €17,9 δις θα προέλθει από δυνατότητες μεταφοράς 5 % των κονδυλίων της πολιτικής συνοχής και τέλος έως €5,4 δις από εθελοντικές μεταφορές πιστώσεων από το αποθεματικό για το Brexit στον ΜΑΑ.

Για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η πρωτοβουλία αυτή είναι καίριας σημασίας και υποστηρίχθηκε ενεργά από τα περισσότερα κράτη μέλη. Σύμφωνα με την επιτροπή, η ΕΕ δρώντας από κοινού κατάφερε να επιτύχει σημαντικές αλλαγές και να εξασφαλίσει την ενεργειακή ασφάλεια των χωρών μελών. Τα κυριότερα επιτεύγματα είναι η μείωση της εξάρτησής της από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα, με την σύναψη συμφωνιών με τρίτες χώρες για εισαγωγές αερίου αγωγών αλλά και επενδύσεις στην κοινή αγορά υδροποιημένου φυσικού αερίου. Η ΕΕ για πρώτη φορά εμφανίστηκε στις αγορές καυσίμων ως ένας ενιαίος αγοραστής, μέσω προσπάθειας για κοινή προμήθεια φυσικού αερίου, προκυμμένου να διασφαλίσει ισχυρή διαπραγματευτική δύναμη και να εξασφαλίσει προνομιακούς όρους προμήθειας φυσικού αερίου για όλες τις χώρες, παραμερίζοντας τους επί μέρους ανταγωνισμούς μεταξύ των χωρών μελών.

Η εξοικονόμηση περίπου 20 % της ενέργειας που καταναλώνει αποτελεί μια ακόμα επιτυχία της πρωτοβουλίας αυτή σύμφωνα με την επιτροπή. Η επιτροπή κατάφερε να εξασφαλίσει την αναγκαία συναίνεση των χωρών μελών ώστε οικειοθελώς να περιορίσουν την κατανάλωση, καθώς αρκετές χώρες ήταν ιδιαίτερα εξαρτημένες από το φυσικό αέριο και η οριζόντια μείωση θα είχε σημαντικές επιπτώσεις σε αυτές. Πέραν αυτού πραγματοποιήθηκε επιβολή ανώτατου ορίου τιμών για το αέριο και παγκόσμιο ανώτατο όριο τιμών για το πετρέλαιο, μέσω ενός προσωρινού διορθωτικού μηχανισμού που κατάφερε να συγκρατήσει τις ανεξέλεγκτες τιμές στο φυσικό αέριο.

Τέλος με το πρόγραμμα αυτό επιταχύνθηκε η πράσινη μετάβαση και προωθήθηκαν μαζικές επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας καθώς κατάφερε να διπλασιάσει την περαιτέρω εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Συμπεράσματα και προτάσεις

Η ενεργειακή κρίση είναι ένας υπαρκτός κίνδυνος στην παγκόσμια οικονομία, ικανός να ανατρέψει του όποιους οικονομικούς σχεδιασμούς κάθε χώρας. Ειδικά για τις χώρες εκείνες που αδυνατούν να διασφαλίσουν απρόσκοπτη ροή ενέργειας στην οικονομική τους παραγωγή. Η ενεργειακή ασφάλεια πολλές φορές εξαρτάται άμεσα από την ίδια την ύπαρξη μιας οικονομίας. Στην περίπτωση των ευρωπαϊκών οικονομιών είναι δεδομένη η έλλειψη σημαντικών ενεργειακών πόρων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σημαντικές ευαισθησίες σε ζητήματα περιβάλλοντος και πράσινης ανάπτυξης. Η περιβαλλοντικές επιπτώσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον είναι πολύ σημαντικές και πολλές έρευνες προειδοποιούν για τις καταστροφικές και μη αναστρέψιμες συνέπειες που αυτές μπορούν να επιφέρουν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική ζωή αλλά και στην υγεία των ανθρώπων.

Η ΕΕ διαθέτει το εκτόπισμα για την επιβολή πολιτικών περιβαλλοντικά φιλικών καθώς και τους αναγκαίους πόρους για να υποστηρίξει κάθε τέτοια πρωτοβουλία. Στο τέλος της ημέρας άλλωστε η επιτυχία ή όχι κάθε παρέμβασης στην οικονομία και την παραγωγή θα εξαρτηθεί από τους αναγκαίους πόρους που μπορούν να διατεθούν. Εξετάσαμε σε προηγούμενη ενότητα την χρηματοδότηση στην μετάβαση σε καθεστώς περιβαλλοντικής ουδετερότητας.

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Η διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος με την ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα οδηγήσει σε σημαντικό βαθμό στην επίτευξη του κατεξοχήν στόχου περιβαλλοντικής ουδετερότητας. Με την χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας εκτός από την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος αυξάνεται η ενεργειακή επάρκεια και ως εκ τούτου ενισχύεται η ενεργειακή ασφάλεια. Η

ενεργειακή μετάβαση μπορεί να χρηματοδοτηθεί με ευρωπαϊκούς πόρους, ειδικά στους τομείς της τεχνολογίας και των υλικών. Η μετάβαση αυτή είναι σαφώς ένας στόχος με μακροχρόνια προοπτική που θα επιτευχθεί σε βάθος χρόνου. Η χρηματοδότηση της μετάβασης αυτής με σταθερούς πόρους μπορεί να εξασφαλίσει μακροχρόνια την επιτυχία. Σε μακροχρόνια βάση η επιστροφή με την μορφή εξωτερικών οικονομιών κλίμακας θα ευνοήσει την οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη, επιστρέφοντας σημαντικό μέρος του κόστους αυτού στην οικονομία της Ευρώπης.

Μέτρα ανακούφισης

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπως στην τρέχουσα οικονομική συγκυρία, η λήψη μέτρων μπορεί να ισορροπήσει την οικονομική δραστηριότητα και να εξομαλύνει την οικονομική ύφεση, εφόσον φυσικά τα μέτρα που θα ληφθούν θα είναι αποτελεσματικά, κάτι το οποίο δεν είναι πάντα δεδομένο. Πολλές φορές τα μέτρα που λαμβάνονται δεν έχουν άμεσο αποτέλεσμα και απαιτείται περισσότερος χρόνος για να φανούν τα αποτελέσματα.

Εκτός από τα μέτρα που έχει ήδη λάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση, προτείνονται τα εξής:

- Κατασκευή νέων υποδομών για την εισαγωγή ενέργειας από άλλες χώρες: Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να επενδύσει στην κατασκευή νέων υποδομών για την εισαγωγή ενέργειας από άλλες χώρες, ώστε να μειώσει την εξάρτησή της από τη Ρωσία.
- Προώθηση της ενεργειακής εξοικονόμησης: Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να προωθήσει την ενεργειακή εξοικονόμηση, ώστε να μειώσει την κατανάλωση ενέργειας και να μειώσει το κόστος της.
- Επένδυση στην έρευνα και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών: Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να επενδύσει στην έρευνα και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, ώστε να αναπτύξει νέες πηγές ενέργειας και να μειώσει την εξάρτησή της από τα ορυκτά καύσιμα.
- Ενίσχυση των μέτρων στήριξης καταναλωτών και επιχειρήσεων: Η ΕΕ θα μπορούσε να ενισχύσει τα μέτρα στήριξης των καταναλωτών και των

επιχειρήσεων, όπως μείωση των φόρων και των τελών στα καύσιμα, επιδοτήσεις για την εξοικονόμηση ενέργειας, κ.λπ.

- Διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού: Η ΕΕ θα μπορούσε να διαφοροποιήσει τον ενεργειακό της εφοδιασμό, με στόχο τη μείωση της εξάρτησής της από το ρωσικό φυσικό αέριο. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της αύξησης των εισαγωγών από άλλους προμηθευτές, της ανάπτυξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής εξοικονόμησης.

Η συμμετοχή των χωρών στην ΕΕ ενισχύει σε εθνικό επίπεδο την επίτευξη των στόχων και επιδιώξεων, μέσα από την συνεργασία και την αλληλεπίδραση την ανταλλαγή σχετικής τεχνογνωσίας και την χρηματοδότηση μέσω ευρωπαϊκών πόρων. Στα πλαίσια της ΕΕ είναι ευκολότερη και αποτελεσματικότερη η ανάπτυξη τεχνολογιών, υποδομών, χρηματοδοτικών εργαλείων που θα ήταν δύσκολο να αναπτυχθούν από τα κράτη μεμονωμένα.

Διαφοροποίηση εισαγωγών

Η λανθασμένη ενεργειακής προσέγγιση με την Ρωσία, όπως αποδείχθηκε εκ των πραγμάτων αποτελεί ένα σαφές μάθημα για την ΕΕ ως προς την πολιτική διαφοροποίηση του ενεργειακού της μείγματος όσο και των προμηθευτών. Η διασφάλιση άριστων σχέσεων με εναλλακτικούς προμηθευτές αποτελεί βασικό ζητούμενο, το οποίο προωθήθηκε με πρωτοβουλίες όπως το πρόγραμμα REPowerEU με αρκετά άμεσα και απτά αποτελέσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καραμάνης, Δ. (2022). Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας . Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-45>

Κουνετάς, Κ., & Χατζησταμούλου, Ν. (2023). Οικονομική της Ενέργειας, Κλιματική Αλλαγή και Αειφόρος Ανάπτυξη. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-209>

Κυρίκος, Δ. (2015). Μακροοικονομική ανάλυση και πολιτική . Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/1560>

Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδας (2022), Η ενεργειακή κρίση και η ελληνική οικονομία, Συλλογικό Έργο, επιμέλεια Μανιάτης Ι.

Augutis, J., Martišauskas, L., & Krikštolaitis, R. (2015). Energy mix optimization from an energy security perspective. *Energy Conversion and Management*, 90, 300–314. <https://doi.org/10.1016/j.enconman.2014.11.033>

European Commission, Directorate-General for Communication, (2022). Η Ευρωπαϊκή Ένωση : τι είναι και τι κάνει, Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2775/6868>

Fetting, C. (2020). “The European Green Deal”, ESDN Report, December 2020, ESDN Office, Vienna.

Goldthau, A. C., & Youngs, R. (2023). The EU Energy Crisis and a New Geopolitics of Climate Transition. *JCMS: Journal of Common Market Studies*. Portico. <https://doi.org/10.1111/jcms.13539>

Hancock, K.J., Vivoda V, (2014). International political economy: a field born of the OPEC crisis returns to its energy roots, *Energy Research & Social Science*, Volume 1, Pages 206-216. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2014.03.017>

IEA. (2005). *Energy statistics manual*. Paris: International Energy Agency

Liu, Y., Xie, X., & Wang, M. (2023). Energy structure and carbon emission: Analysis against the background of the current energy crisis in the EU. *Energy*, 280, 128129. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2023.128129>

Milne, A. K. L. (2022). An Economic Narrative for Better Managing the European Energy Crisis. SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4202887>

United Nations. (2018). International Recommendations for Energy Statistics (IRES). Statistics Division, United Nations. <https://unstats.un.org/unsd/energy/ires/IRESweb.pdf>

Urbano, E.M., Kampouropoulos, K. & Romeral, L. (2023). Energy Crisis in Europe: The European Union's Objectives and Countries' Policy Trends—New Transition Paths? Energies. [Online]. 16 (16). p.p. 5957. <http://dx.doi.org/10.3390/en16165957>

Zhao, H. (2019). Energy Crisis. The Economics and Politics of China's Energy Security Transition, 65–98. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-815152-5.00004-x>